

Alvijana Klarić
Gračišće

POSLOVICE S GRAČAŠTINE

UDK: 821.163.42-84:398.9(497.5 Gračišće)

Rukopis primljen za tisak 11.11.2016.

Stručni članak
Professional paper

U radu se donosi četiristotinjak istarskih narodnih poslovice s Gračaštine. Uz svaku se poslovicu tumači značenje, a kako bi se izbjeglo nerazumijevanje, svaka je popraćena standardnojezičnim ekvivalentom i akcentuirana. Pri klasifikaciji odabrali smo načelo podjele prema semantičkome (značenjskome) polju, a klasifikacija je preuzeta od Josipa Kekeza iz knjige Poslovice, zagonetke i govornički oblici iz 1996. godine, jer nam se ta klasifikacija učinila najprikkladnijom. Prikupljene su u trima mjestima općine Gračišće: u selu Milotski Brijeg, zaselku Mrkoči i samom naselju Gračišće. Obavjesnici su nam bile osobe starije životne dobi koje se tih poslovice sjećaju od svojih predaka, a neke od njih su davno i zapisali te nam prilikom istraživanja dali na uvid. Iako su im poznate i mnoge druge poslovice, koje su čuli ili čitali, ovaj se članak temelji samo na onima koje su u uporabi u njihovu rodnom mjestu.

Ključne riječi: *istarske narodne poslovice; Istra; Gračišće; Gračaština; čakavsko narječje*

1. UVOD

Poslovica se definira kao kratka, sažeta i dovršena izreka. Jedan je od najstarijih oblika usmenoga narodnog stvaralaštva. U njoj je sadržan stav o različitim životnim pitanjima i područjima, a proizašla je iz osobnog iskustva pojedinca. Sadrži i savjete kako pošteno živjeti i kako se snaći u različitim životnim situacijama. Mnogim je sakupljačima problem predstavljalo svrstavanje, odnosno klasifikacija. Tako su ih neki objavljivali abecednim redom, a u novije se vrijeme klasificiraju u semantička polja. Tim se problemom bavio i Josip Kekez, nudeći u svojim radovima različita rješenja. Jedno od njih je spomenuta podjela u semantička polja, pri čemu je najprije naveo deset polja (1987. godine), a nekoliko godina kasnije (1996. godine) tu je klasifikaciju malo izmijenio dodavši kalendarsko semantičko polje i oduzevši antropološko.

U ovome radu donosimo istarske narodne poslovice s Gračaštine prikupljene u mjestima imenom Milotski Brijeg (stanovnici ga zovu Miluočki Brih), Mrkoči i Gračišće. Građa je prikupljena tijekom 2015. i 2016. godine u razgovoru s izvornim obavjesnicima koji se tih poslovica sjećaju od svojih pokojnih predaka, a neke od njih su davno i zapisali te nam vrlo rado dali na uvid, na čemu im svesrdno zahvaljujemo. U njihovim smo zapisima pronašli isključivo one koje su (bile) u uporabi u njihovu rodnom mjestu bez obzira na to što su im poznate i mnoge druge. Prikupili smo ih oko četiristo te ih donosimo u izvornome obliku, u kakvu su i sačuvane. Iz njih se mogu iščitati mnoge jezične značajke govora mjesta u kojemu su prikupljene, a koje su u govoru mlađe generacije sve manje prisutne, osobito na leksičkoj i akcentatskoj jezičnoj razini. Svaku smo prikupljenu poslovicu akcentuirali, napisali njezino značenje te popratili standardnojezičnim ekvivalentom. Naposljetku smo ih svrstali u semantička polja služeći se klasifikacijom Josipa Kekeza iz 1996. godine. Ta klasifikacija obuhvaća devet semantičkih polja: 1. društveno; 2. etnološko; 3. filozofsko; 4. kalendarsko; 5. moralno; 6. politološko; 7. profesijsko; 8. psihološko; 9. vjersko. Neke poslovice mogu spadati u više semantičkih polja, no, kako bismo izbjegli ponavljanja, svrstali smo ih samo u ono koje primarno odgovara njezinu značenju. Iznimka je samo nekoliko poslovica koje imaju više značenja, a svako od njih značenjski odgovara drugomu semantičkom polju. S obzirom na to da su prikupljene u trima mjestima općine Gračišće, pokraj svake smo upisali oznaku mjesta u koje-

mu smo je prikupili: MB (Milotski Brijeg), MR (Mrkoči) i GR (Gračišće). Također, kako bi se bolje razumio čakavski idiom na kojemu su poslovice pisane, na početku donosimo kratak opis svih triju govora, odnosno njihove osnovne jezične (fonološke, morfonološke i morfološke) značajke.

Naši obavjesnici, koji su ujedno izvorni govornici i zapisivači poslovi-
ca, su:

MILOTIĆ, Katina (rođ. 1924.), obavjesnica za selo Milotski Brijeg
RUNKO, Radoslav (rođ. 1929.), obavjesnik za zaselak Mrkoči
ŠILIC, Leopolda (rođ. 1932.), obavjesnica za naselje Gračišće
pok. KIRŠIĆ, Fiorenca (1936. – 2015.), obavjesnica za mjesto Gračišće

1. 1. TEMELJNE JEZIČNE ZNAČAJKE GOVORA GRAČIŠĆA

Gračišće je naselje smješteno osam kilometara od Pazina, a njegov govor pripada čakavskom ekavskom dijalektu. Posljednjih se desetljeća, zbog utjecaja standardnoga jezika i susjednih čakavskih govora, jezična slika Gračišća mijenja. Promjene su zahvatile sve jezične razine, a ponajviše leksičku. Uistinu su rijetki oni koji čuvaju izvorni govor, a to su, većinom, pripadnici starije generacije.

Glavne jezične značajke izvornoga gračaškoga govora su:

– Zamjenica *cà* (G jd. *cèsa*) označava upitnu i odnosnu zamjenicu, a *câ* neodređenu koja odgovara značenju 'išta', 'štogod', 'bilo što'. Dakle, razlikovnu funkciju nosi akcent. Neodređena zamjenica u značenju 'ništa' glasi *nìc*, a veznik 'jer' *zàc*.

– Odras poluglasa *ə* je samoglasnik *a*.

– Početno *və* realiziralo se kao *va* (kao samostalni prijedlog i kao prefiks u složenica) ili *ø*: *va Gràcišću, vāj, vālje, Vazān; nùk, ciēra, nùtre, zgojīt*.

– Temeljnomo sustavu od pet samoglasnika pridodani su diftonzi *ie*, *uo* i *g* nastali od dugih samoglasnika *ē*, *ō* i *ā*. Samoglasno *ɾ* javlja se bez popratnoga vokala.

– Prednji nazal *ɛ* prešao je u *a* samo iza *j*, a svim drugim slučajevima u *e*: *jācmik, zajīk* (nastao metatezom od *jazīk*); *miēso, piēt, pociēt, žiēja, žèt, žètva*.

– Stražnji nazal *o* reflektirao se različito: u nekim primjerima kao *o*, a u nekima kao *u*: *muôš*, *posòda*, *puòt*, *ruòkà*, *tuòžìt se*, *zuòp*; *gusènica*, *pūpàk*, *subòta*, *susèt*.

– Fonem *l* u svim primjerima dao je *u*: *bùha*, *dùg*, *jàbuka*, *pūn*, *vùc*.

– Govor Gračišća pripada čakavskom ekavskom dijalektu. U njemu se fonem *ě* reflektirao kao *e* u korijenskim i relacijskim morfemima: *briēs*, *cedìlo*, *crièkva*, *lèto*, *mehūr*, *mèra*; *na màše*, *va crièkve*, *pametnèji*, *bedastèji*.

– Stari troakcenatski sustav sastavljen je od pet prozodijskih elemenata: kratkosilazni naglasak, dugosilazni naglasak, akut, nenaglašena duljina ispred naglasaka i nenaglašena kračina. U odnosu na ishodišni sustav govor Gračišća nije sačuvao nenaglašene duljine iza akcenta.

– U konsonantizmu odlično se čuva konsonant *l*; konsonant *dž* ne postoji (prešao je u *ž*), a *đ* se čuva samo u talijanizmima i osobnim imenima: *đardīn*, *Āndelo*.

– Konsonant *v* prelazi u *f* na kraju riječi (*nuòf*, *sramežljīf*) i ispred bezvučnih suglasnika (*uòfcà*, *Slàfko*). U tom slučaju javlja se u ulozi zvučnoga suglasnika, a njegov je bezvučni parnjak *f*.

– Jedna od značajki gračaškoga govora (ali samo u govoru starije generacije) je čakavizam, odnosno nepostojanje suglasnika *č*, *ž* i *š*. Suglasnik *č* prelazi u *c*, *ž* u *ž* (*brīžan*), a *š* u *s* (*dūsà*).

– Prijelaz *-m* u *-n* zabilježen je na kraju relacijskoga morfema (*bràton*; *īman*, *pīšen*), a u nekim primjerima i na kraju leksičkih: *òsan*, *sèdan*, *Vazān*.

– Završno *-l* čuva se na kraju riječi i sloga u imeničkih riječi: *kotāl*, *postuòl*, *suòl*, *vuòl*; *buòlna*, a gubi se u jednini muškoga roda glagolskoga pridjeva radnog: *rèka*, *stòri*, *cū*, *ūmra*.

– Dobro se čuva praslavenska konsonantska skupina *čr* koja je zbog čakavizma prešla u *cr*: *cřn*, *cřf*. Praslavenski skup **stj* i **skj* realizirao se kao *št*: *Gracàšćina*, *klièšća*, *nàtašće*, *ugnjīšće*.

– Finalni se zvučni konsonanti obezvučuju (*bòp*, *gràt*, *muòš*, *mràs*, *ruòh*), a finalni konsonant u skupini *st* i *zd* je nestao.

– Izvorni gračaški govor pripada konzervativnim čakavskim govorima jer u deklinaciji imenica čuva arhaično stanje koje se očituje u: neproširenoj osnovi jednosložnih imenica muškoga roda (*krovī*, *pūzī*, *stolī*); nesinkretizmu, tj. razlikovanju triju množinskih padeža; ništičnome relacijskom morfemu u G mn. imenica ženskoga i srednjega roda te dijelu imenica muškoga roda. Dio imenica muškoga roda ima nastavak *-i* koji potječe iz *i*-osnova.

Hipokoristici muškoga roda koji završavaju na *-o*, *-e* u deklinaciji proširuju osnovu suglasnikom *t* koji se umeće između dočetka osnove i relacijskoga morfema: *Īveta, Māteta, Tuōneta*.

– U pridjevsko-zamjeničkoj deklinaciji prevladali su nastavci palatalnih osnova (*-ega*, *-emu*, *-en*).

– Infinitiv je krnji.

– Od glagolskih se vremena nisu sačuvali imperfekt i aorist. Glagolski prilog prošli sačuvan je samo u obliku *po skrīšši*, a taj je oblik zabilježen i u žminjskome govoru. Glagolski je prilog sadašnji sačuvan u rijetkim primjerima: *Poznājuć njegā, ne bīn se cūdila da je prevāri vļāstito sestřō*.

– Veoma su česti glagoli s prefiksima *vi-* i *zi-*: *vikopāt, zibrāt*.

– U govoru srednje i mlađe generacije gračaški je govor doživio neke promjene, npr. izgubio se čakavizam, naglasak se pomiče prema naprijed (*glāva*) itd. (v. Klarić 2012.)

1. 2. TEMELJNE JEZIČNE ZNAČAJKE GOVORA MILOTSKOGA BRIJEGA

Temeljne jezične značajke govora Milotskoga Brijega ekscerpirali smo iz snimljenoga razgovora s obavjesnicom Katinom Milotić, koja je rođena u tom mjestu i nikada se nije selila, a njezin pokojni bračni drug bio je također iz Milotskoga Brijega. S njom smo razgovarali o nekadašnjim običajima vezanim uz blagdane i razne svečanosti. Iz toga smo ogleda govora izdvojili sljedeće jezične značajke:

– Zamjenica *čā* (G jd. *čēsa*) kao upitna i odnosna zamjenica. Kao neodređena zamjenica javlja se s dugosilaznim akcentom (*čā*). Ostali odrazi te zamjenice su: *nīč* (= 'ništa'), *nīšto* (= 'nešto'), *āč* (= 'jer').

– Čakavska tendencija jake vokalnosti odražava se u povećanom broju samoglasnika. Naime, osnovni sustav od pet samoglasnika proširen je diftonzima ili dvoglasima *ie* (< ē) i *uo* (< ō) u primjerima: *dōbar tiēk, kriēs, kuntiēnti, pār liēt, maštiēl, miēsa, priēteli, Siēnsa, Sviēćnica, Tiēlovo, ugliēvlje, vodiē, žiēnske; Buōjža, blagosluōvna vodā, Juōže, nuōs, Nuōvo lēto, puōlnōćnica, šćapuōn*. No, za razliku od gračaškoga govora, *ā* se ne zatvara, već ostaje neizmijenjene artikulacije.

– Početno *və* realiziralo se kao *u* (kao samostalni prijedlog), kao \emptyset u dijelu korijena riječi, a kao *va* u složenica: *u Žmīnj, u Opatīji, ...smò vežīvali u snopīće; čēra, nūk, zāmen; Vazān, Vazmiēni ponedīljak.*

– Ikavsko-ekavski refleks jata prema pravilu Meyer-Jakubinskij: *bēle, Brižāni* (= ‘stanovnici Milotskoga Brijega’), *crīkva, đica, lēto, rītko, smīmo, svīt* (u korijenskim morfemima); *po ciēlin, līpih, mlādih, rakamānih* (u relacijskim morfemima).

– Prijelaz završnoga *-m* u *-n* na kraju relacijskoga morfema (*nīsan tīla, ja znān, pret svākon kūcon, špehuōn*), iznimno i na kraju korijenskih (*ōsan liēt*).

– Finalno slogovno *l* čuva se na kraju unutrašnjega sloga i na kraju riječi u imenica i pridjeva, a gubi u glagolskome pridjevu radnome muškoga roda: *buōlna; mižuōl, postuōl, debiēl, viēl; bī, čū, dā, imā.*

– Očuvana je konsonantska skupina *čr*: *črno vīnō.*

– Praslavenski skup **stj* i **skj* realizirao se kao *šč*: *Brbānščina, pričiščīēnje.*

– Praslavenska skupina **vbsb* u osnovi neodređene zamjenice, nakon gubitka jerova, rezultirala je oblicima *sv-* i *s-*: *zmořli smò svē litanīje, danās je svē drugāčlje, za Pūs je bilò svēga za is, mořli smò puli svīh oltārī, pret svākon kūcon, po svuōj kampānji; za sāki Vazān, sāki kilōmetar, sāki se je snāša.*

– U prezentskoj osnovi glagola *mòc* i *pomòc* javlja se rotacizam ($\check{z} > r$).

– Finalni se zvučni suglasnici obezvučuju: *Batlūh, Buōh, krīš, ot, ruōt, sviēti Vīt.* Kao zvučni suglasnik ponaša se i sonant *v* koji na kraju riječi i ispred bezvučnih suglasnika prelazi u *f*: *nāprof; smrdljīfca.*

– Finalni se suglasnik gubi u skupina *st, zd*: *Pūs, gròs* (< *gròz, gròzd*).

– Prijedlog u značenju 's/sa' i prijedlog i prefiks u značenju »iz« glase *z*. Uz njega se javlja pozicijski uvjetovana inačica *s* koja se ostvaruje ispred bezvučnih suglasnika.

Primjeri su: *z Grāčišća, z lāpežon, z ūgljenon; zmořit; s popuōn, s prošēšijuōnon, s Pāzina.*

– Stari troakcenatski sustav: sačuvano staro mjesto naglasaka i naglasni inventar od tri akcenta (kratkosilazni, dugosilazni i akut). Sačuvane su i prednaglasne duljine koje se ostvaruju ispred kratkosilaznoga akcenta: *blagoslīvljāt, napīsāla, plīēsāli, prežīvīla, skākāli, slānāc, zapīsāla.*

– Zabilježeno je i duljenje unutrašnjega sloga zatvorenog suglasnikom: *duôšla, Miluôcki Brîh*.

– Naglasak se prenosi na proklitiku u primjerima *zã se, nã se*.

– U deklinaciji imenica ženskoga roda, u G jd. javlja se nastavak *-e*, a u I jd. (kao i u imeničkih riječi) realizira se nastavak *-on*: *mãlo rakije; profít z voduôn, duôša je pòp štuôlon, zãjno za vòjskon*

– NA mn. ženskoga roda imaju nastavak *-e*: *škovãce, kobasíce, za Pús se dèlaju fritule, su joj dàli nãcve, pñnce smò dèlali*.

– G mn. ženskoga roda ima nastavak *-ø* i *-ah*: *boršìet (boršìet nĩ bilò), kùkavic (u bõrši je bilò pũno lípìh kùkavic kiê su rãsle), jãbuk, pjèsam (ot mojàh pjèsam), ruòžah*.

– U D mn. ženskoga roda realizira se nastavak *-an*: *Trìbalo je najprõvo krãvan dàt ìs*.

– G množine muškoga roda ima uglavnom nastavak *-i* (*na vèç krãji, puli svìh oltãrĩ, skũhala je pũno makarũni*), a u nekim slučajevima i nastavak *-ø*: *puli Puťnj (toponim), pũno dãn*.

– Infinitiv i glagolski prilog sadašnji realiziraju se bez završnoga *-i*: *blagoslovìt, molìt, pričìešfìt se, storìt tolike kilòmetre; kantãjuç u Grãçišće, tekùc smò šfì dõma priko Šfìljaka*.

– Treće lice množine prezenta glagola »htjeti« glasi *te, nete*.

– U razgovoru s obavjesnicom zabilježili smo i iterativ *hojièvãli*.

1. 3. TEMELJNE JEZIČNE ZNAČAJKE GOVORA ZASELKA MRKOČI

Jezične značajke govora Mrkoči ekscerpitali smo iz ogleđa govora, autorskoga »Upitnika« te *Rječnika zaseoka Mrkoči u Istri*, autora Radoslava Runka. Taj govor, prema klasifikaciji Dalibora Brozovića, pripada srednjočakavskom ili ikavsko-ekavskomu dijalektu. Neke fonološke, morfonološke i morfološke značajke toga govora su:

– Zamjenica *čã* (G jd. *čèsa*) javlja se u službi upitne i odnosne zamjenice. Zabilježeni su i prilozi i prijedlozi *zãč* (= 'zašto'), *nãč* (= 'našto') i *pôč* (= 'pošto'), a to su podrijetlom sraslice akuzativa zamjenice *ča* s prijedlozima: *Zãč pìtaš?; Nãč si tò stãvi?; Pôč si šã u butìgu?*

– Poluglas *ə* u svim je položajima i primjerima prešao u *a*: *bàčva, dān, danās, kāsno, mägla, mälín, māša*.

– Početno se *və* realizira trojako (kao i u govoru susjednoga Milotskoga Brijega): kao *u* (samostalni prijedlog), kao *ø* u dijelu korijena riječi (*Tø mi je nūka.*; *Øvi telcì su dobrø zgòjeni.*; *Stàli su se segùtra ràno.*), kao *va* u složenica (*vàjk, vâlje*).

– Samoglasnički je sustav jednostavan: sastavljen je od pet temeljih samoglasnika. Samoglasno *r* javlja se bez popratnoga samoglasnika, što dokažu primjeri: *břdo, břzo, gřlo, křf, mřt, přs, sřce, smřt, vřč, vřh, zřno* i mnogi drugi.

– Zanimljivo je gubljenje suglasnika *v* ispred samoglasnika *o* u inicijalnoj (početnoj) poziciji: *odā, ôjska, okâtof* (= ‘odvjetnikov’), *ôl, Olôsko* (= ‘Volosko’), *ôlta* (= ‘svod’), *òlja, òljan, ònjat, ònjavac, òsak, ošćenica* (= ‘voštanica, voštana svijeća’), *ozàc* (= ‘vozar, onaj koji upravlja zaprežnim kolima’), *Ozân* (= ‘Uskrs’). Gubljenje početnoga suglasnika ispred *o* zabilježeno je u antroponimu *Osřp*, u kojemu se gubi početno *j*.

– Prednji nazal *ɛ* realizirao se kao *a* samo u primjeru *zajřk* (nastao metatezom od *jazřik*), a u svim drugim slučajevima kao *e*: *měso, pět, počět, pàmet, žédan*. Tako je i u većini istarskih govora.

– Stražnji nazal *ɔ* i *l* prešli su u *u*: *dúp, gusènica, klùbak* (= ‘klupko’), *mùš, posùda, pùpak, pùt, rùkà, subòta, susèt, tùžit se, zùp; súnce, sùza*. Izuzetak je imenica *gòlop*, u kojoj se stražnji nazal reflektirao kao *o*.

– Ikavsko-ekavski refleks jata prema pravilu Meyer-Jakubinskij.

– U suglasničkome sustavu sustavno se zadržava fonem *l*, dakle ne provodi se supstitucija *l* > *j*. Suglasnik *dž* ne postoji (zamijenjen je suglasnikom *ž*), a *đ* (tipično čakavskoga umekšanog izgovora) javlja se samo u talijanizmima, npr. *đardîn, đornâl, điràn, điràt* i u vlastitih imena romanskoga podrijetla: *Àndelo, Ëildo, Ruđerò* i sl.

– Završno *-m* prelazi u *-n* u relacijskim morfemima (*čèkan, mùslin*), a u korijenskim samo iznimno (*òsan, Ozân*).

– Finalno se *l* (kao i u prethodnim dvama opisanim govorima) čuva na kraju unutrašnjega sloga i na kraju riječi u imenica i pridjeva, a gubi se u jednini muškoga roda glagolskoga pridjeva radnog: *bòlna, dolcì, pòlne, telcì; bôl, kotâl, ôl, sôl, stôl; debêl, gôl, vèsel; čù, tornâ*.

– Čuva se suglasnička skupina *čr* (*čřn, čřf, čřvić*), a odraz praslavenske i starohrvatske skupine **skj, stj* > *skaj* je *šć*: *klěšća, kopjšće, kosjšće, nàtašće*,

ognjšće, strnišće, šćipàt, šćucàt, u konjugaciji glagola *išćen* i *stišćen*. Suglasničke skupine *šk, šp* i *št* ovjerene su u talijanizmima: *škàtula, škatulèta* (= 'konzerva'), *škartùc, škercàt, škudèla; španjulèt, špàrat, špèža; štajôn, štôrija, štramàc, štùf, štròligo, štimàt*.

– Suglasnik *v* reducira se ispred *r* u suglasničkoj skupini, što dokazuju primjeri: *četrtàk, četřti, rābàc, třt*.

– U govoru Mrkoči praslavenska skupina **vsb* u osnovi neodređene zamjenice, nakon gubitka jerova, najprije je metatezom prešla u *sv-* kako bi se izbjegla realizacija atipične konsonantske skupine *vs-*, a zatim se *v* reduciralo, pa oblici te zamjenice glase: *sà* (= 'sva'), *sè* (= 'sve'), *sř* (= 'svi'), *sřh* (= 'svih'), *sèga* (= 'svega').

– Prijedlog »iz« realizirao se kao *z* ispred samoglasnika, zvučnih i neutralnih suglasnika, kao *s* ispred bezvučnih suglasnika (*s cidřla, s čabrà, s řòše, s hlàda, s konòbe*), a kao *ž* samo ispred palatala *nj* (*ž njè*). Gotovo jednaki su odrazi prijedloga u značenju 's/sa', samo što se ispred palatala *nj* ostvaruje inačica *š*, a ne *ž*: *š njôn*.

– Finalni se zvučni suglasnici obezvučuju (*lèt, hlàt, mèdvit, mràs*), a završno *v* i *v* ispred bezvučnih suglasnika prelazi u *f*: *blàgoslof, boležljřf, mřšaf, lóřari, ofcà*.

– U skupinama *st* i *zd* završni se suglasnik gubi.

– Utrnula je sibilizacija kao morfonološka kategorija: *Svidòki su te vřdili.*; *Orřhi su zdràvi.*; *Na rřkř mu je màca.*; *Na nogř mu je cavàta*.

– Zanimljivo je da se ne provodi disimilacija tipična za čakavsko narječje, u kojoj skupina *mn* prelazi u *vn*, pa brojevi *sedamnaest* i *osamnaest* glase *sedamnàjs* i *osamnàjs*, a ne *sedavnajs* i *osavnajs* kao u većini čakavskih govora. Protetski konsonant *j* zabilježen je samo u priloga *jòpet*.

– Naglasni sustav je, prema klasifikaciji Milana Moguša, stari dvoakcenatski. Sačuvan je naglasni inventar od tri akcenta, a uglavnom se dobro čuva i staro mjesto naglasaka. Prednaglasna se duljina ostvaruje ispred kratkosilaznoga akcenta, dok se zanaglasna u potpunosti izgubila.

– U deklinaciji imenica muškoga roda *a*-vrste I jd. ima nastavak *-on* bez obzira na to završava li osnova palatalnim ili nepalatalnim suglasnikom: *sřnon, hmèljon, mřžon*. U množini prevladavao je nastavak *-i*, osim u A i D. A ima nastavak *-e*, a D *-on*.

– U ženskome rodu čuva se nesinkretizam triju množinskih padeža (D, L i I). U D se realizira nastavak *-an*, u L *-ah*, a u I *-ami*. G množine ima nastavak *-ø*: *arbêt, crîkaf, mândul, rîp*.

– Osobna muška imena koja završavaju na *-o* ili *-e* u deklinaciji se proširuju umetkom *-et-*, pa takva imena glase *Mâteta, s Pêpeton, Tôneti* i sl.

– Infinitiv i glagolski prilog sadašnji su krnji.

– Oblici pomoćnoga glagola za tvorbu kondicionala glase: *bîn, biš, bî, bîmo, bîte i bî*.

– Zanimljivo je spomenuti i veoma produktivnu uporabu iterativa. On se tvori tvorbenim morfemom *eva*: *delêvât, grabljêvât, hićêvât, kantêvât, pušćêvât* i mnogi drugi.

– Imperfekt, aorist i glagolski prilog prošli nisu se sačuvali, kao ni u većini čakavskih govora.

2. KLASIFIKACIJA POSLOVICA

1. DRUŠTVENO ZNAČENJSKO POLJE

Bît će slâbo kât būdo sūčî golobrădi, popî trguōfci i kōkoši neslê zapuōlne. (GR)

Značenje: Bit će loše kada ljudi budu radili posao za koji nisu stručni i kada se poremete zakoni prirode.

Standardnojezični ekvivalent: Bit će loše kada suci budu golobradi, svećenici trgovci, a kokoši nesle poslijepodne.

Brîžan onî kî îma vêc đâni nêgo klobasîc. (MR)

Značenje: Jadan onaj koji ima veće potrebe od mogućnosti.

Standardnojezični ekvivalent: Jadan onaj koji ima više dana nego kobasica.

Kâmo tō, tâmo stō. (MR)

Značenje: (Kaže se za nešto što je nestalo, a bilo je štetno. Ova poslovice izražava čovjekovu želju da nestane sve što je bilo štetno, dakle, kao što je nestao jedan, tako neka nestane svih sto.)

Standardnojezični ekvivalent: Kamo to, tamo sto.

Kât măcki nî, mîši pliěšo. (GR)

Značenje: U odsutnosti nadležnoga, podređeni se opuste.

Standardnojezični ekvivalent: Kada mačke nema, miševi plešu.

Kî ĩma mĀsti, si i nŃge mĀže. (MB)

Značenje: Onaj koji je bogat, može si priuštiti materijalna dobra.

Standardnojezični ekvivalent: Tko ima masti, i noge si maže.

Kî ĩma ŃŃldi i vĀnĀ, i priĉteli ĩma. (MB)

Značenje: Tko ima materijalnih dobara, drugi se rado druže s njime.

Standardnojezični ekvivalent: Tko ima novaca i vina, ima i prijatelje.

Ne valjĀ nĉkemu biĉ mĀt, a nĉkemu mĀĉeĥa. (GR)

Značenje: Ne valja biti nepravedan: prema nekome dobar, a prema nekome zao.

Standardnojezični ekvivalent: Ne valja nekome biti majka, a nekome maĉeĥa.

NepŃzvanemu gostu je mesto zat vrĀt. (MB)

Značenje: Nije pristojno doći tamo gdje nismo pozvani.

Standardnojezični ekvivalent: Nepozvanomu gostu je mjesto iza vrata.

Ne kliĉt BŃga dŃkle je mĀnjih svĉci. (MR)

Značenje: Prijekor treba uputiti onomu koji to zasluŃuje, a ne se iskaljivati na drugome.

Standardnojezični ekvivalent: Ne kleti Boga dok je manjih svetaca.

Nĳderi jedĀn ŃŃldĳn sĀm ne zvonĳ. (MB)

Značenje: Za svađu su potrebne najmanje dvije osobe, i nikad nije samo jedna osoba u potpunosti kriva.

Standardnojezični ekvivalent: Nigdje jedan novĉić sam ne zvonĳ.

PĀr pĀra i u crĳkvi nĀjde. (MR)

Značenje: Loši se ljudi mogu udruŃiti bilo gdje, ĉak i na onim mjestima na kojima se ne oĉekuje da ĉe se upoznati.

Standardnojezični ekvivalent: Par para nađe i u crkvi.

Poĉĳn san kŃpi, potĳn prodĀjen. (MR)

Značenje: Govorim onako kako sam ĉuo, bez dodavanja i preuveličavanja.

Standardnojezični ekvivalent: Po koliko sam kupio, po toliko i prodajem.

Prĳšli su dĳvi i vignĀli pitŃmne. (MR)

Značenje: Kada na nekom podruĉju prevladaju doŃljaci, oni nametnu svoj govor, obiĉaje i svoj naĉin, stil Ńivljenja, pa se potiskuje starosjedilaĉki.

Standardnojezični ekvivalent: DoŃli su divlji i otjerali pitome.

S kiēn si, takuōf si. (GR)

Značenje: Svakoga se može prosuditi po društvu u kojemu se kreće, jer svatko se druži sa sebi sličnima.

Standardnojezični ekvivalent: S kim si, takav si.

Sāki lonāc nājde svōj pokruōf. (GR)

Značenje: Svatko nađe svoj par.

Standardnojezični ekvivalent: Svaki lonac nađe svoj poklopac.

Sāki tīc grē u svōj ćāp. (MR)

Značenje: Ljudi sličnih interesa rado se druže.

Standardnojezični ekvivalent: Svaka ptica ide u svoje jato.

Storī dobrō stō pūti, a sāmō jedān pūt nemōj, kāko da dobrō nīsi nīkat ni stōri. (MB)

Značenje: Ljudi mogu biti nezahvalni.

Standardnojezični ekvivalent: Napravi dobro sto puta, a samo jedanput nemoj, kao da dobro nisi nikad ni učinio.

Vēc ljūdi, vēc znā. (GR)

Značenje: Što je više ljudi, to je više znanja jer svatko ima neko svoje saznanje.

Standardnojezični ekvivalent: Više ljudi, više zna.

Vēc ōči, vēc vīde. (MR)

Značenje: Pouzdanije je kad nečemu svjedoči više osoba.

Standardnojezični ekvivalent: Više očiju, više vidi.

Vrića z vrićon, bisāga z bisāgon. (MB)

Značenje: Svatko se druži sa sebi sličnima.

Standardnojezični ekvivalent: Vreća s vrećom, bisaga s bisagom.

Zapovīda kī se pīvi stāne. (MR)

Značenje: Ova se poslovice koristi kada vlada nered i neorganizacija, odnosno kada se ne zna tko zapovijeda ili vodi neki posao. Zbog toga je sintagma »ki se prvi stane« ironična.

Standardnojezični ekvivalent: Zapovijeda onaj koji prvi ustane.

Znāj da pīrvi priētelj ti je onī kī znā s tōbon plākat i kantāt. (MB)

Značenje: Pravi prijatelj ti je onaj koji je s tobom u dobru i zlu.

Standardnojezični ekvivalent: Znaj da pravi prijatelj ti je onaj koji zna s tobom plakati i pjevati.

2. ETNOLOŠKO SEMANTIČKO POLJE

Blizu se ženi, dugo se kumi. (MB)

Značenje: Vjenčaj se s onim/onom koga/koju poznaješ.

Standardnojezični ekvivalent: Blizu se vjenčaj, daleko se kumi.

Duga oprta se lahko prekine. (GR)

Značenje: Dugogodišnja veza između mladića i djevojke lako se raskine.

Standardnojezični ekvivalent: Dugačka se uprta lako podere.

Hćer kára, a nevěsti prigovára. (MB)

Značenje: Prigovarati ili grditi jednu osobu, a zapravo prijekor upućivati drugoj prisutnoj osobi.

Standardnojezični ekvivalent: Kori kćer, a nevjesti prigovara.

Hranit će faměju i na zemlji i pot zemljōn. (MB)

Značenje: Ova se poslovice odnosi na osobu koja uzdržava obitelj plaćom dok je živa, a mirovinom kad umre jer tada njegova/njezina mirovina ostane njegovu/njezinu supružniku/supružnici.

Standardnojezični ekvivalent: Hranit će obitelj i na zemlji i ispod zemlje.

Jōh kuće va kuō ljūdi ne zahājajo. (GR)

Značenje: Jao obitelji koja nema prijatelja.

Standardnojezični ekvivalent: Jao kući u koju ljudi ne dolaze.

Kadī dōjde nevěsta, zālvi nī města. (MB)

Značenje: Kada se brat oženi, sestra treba da se uda i ode u muževu kuću.

Standardnojezični ekvivalent: Gdje dođe nevjesta, zaovi nema mjesta.

Kī ne pījē vīnā ni rakije, tā ne vīdi Bōga ni Marīje. (MB)

Značenje: Tko ne voli piti ni vino ni rakiju, taj ne zna što je dobro (poslovice ljubitelja »dobre kapljice«).

Standardnojezični ekvivalent: Tko ne pije vina ni rakije, taj ne vidi Boga ni Djevicu Mariju.

Kī se z juōhon oprti, juōh mu je do smrti. (MR)

Značenje: Tko ima jadnika uza se, bit će mu uvijek teško. (Najčešće se odnosi na neuspio brak.)

Standardnojezični ekvivalent: Tko se s jadnikom uprti, jao mu je do smrti.

Kî se z vràgon opřti, vràh mu je do smřti. (GR)

Značenje: Tko se ne slaže sa svojim bračnim drugom, bit će mu teško do smrti.

Standardnojezični ekvivalent: Tko se s vragom uprti, vrag mu je do smrti.

Kî večera vîno, jûžina odû. (MR)

Značenje: Nakon pijanstva slijedi žeđ.

Standardnojezični ekvivalent: Tko večera vino, ruča vodu.

Màla đica màla škřp, vèla đica vèla škřp. (GR)

Značenje: Što su djeca starija, to su roditelji više zabrinuti za njih.

Standardnojezični ekvivalent: Mala djeca mala skrb, velika djeca velika skrb.

Ne stoji kùca na zemlji, nègo na mûžu i ženï. (MB)

Značenje: Opstanak obitelji ovisi o slozi i marljivosti supružnika.

Standardnojezični ekvivalent: Ne stoji kuća na zemlji, nego na mužu i ženi.

Odà ne dèla dobrò ni u postòlu. (MR)

Značenje: Preporuča se piti vino, a ne vodu.

Standardnojezični ekvivalent: Voda ne radi dobro ni u cipeli.

Òn ìma ženù, ma onà nìma mûža. (MR)

Značenje: Riječ je o neuspjelom braku jer nisu oba supružnika sretna.

Standardnojezični ekvivalent: On ima ženu, ali ona nema muža.

Onà ìma mûža, ma òn nìma ženù. (MR)

Značenje: Riječ je o neuspjelom braku jer nisu oba supružnika sretna.

Standardnojezični ekvivalent: Ona ima muža, ali on nema ženu.

Po svîtu hođi, ma dðma duòjdi. (MB)

Značenje: Nemoj zaboraviti svoj zavičaj, rodni kraj.

Standardnojezični ekvivalent: Idi po svijetu, ali dođi kući.

Prasàc je gřdo ìme, ma jòh je kùce kadè ga nï. (GR)

Značenje: U vrijeme siromaštva svinja je bila značajna u prehrani svake obitelji.

Standardnojezični ekvivalent: Svinja je ružno ime, ali jao je kući gdje je nema.

Sàko dðma je lìpo, ma svojè je najlìpçe. (MB)

Značenje: Kod kuće je najljepše.

Standardnojezični ekvivalent: Svaki je dom lijep, ali svoj je najljepši.

Svě čã je věc bãbic, tò je kilavìje dītè. (MB)

Značenje: Treba pustiti drugoga da se i sam snalazi, a ne raditi sve umjesto njega.

Standardnojezični ekvivalent: Sve što je više babica, to je dijete nesposobnije.

Za kumpanìjo se je i frãt oženì. (GR)

Značenje: Običaje treba poštivati.

Standardnojezični ekvivalent: Za društvo se i fratar vjenčao.

Za kumpanìju se je i pòp oženì. (MR)

Značenje: Običaje treba poštivati.

Standardnojezični ekvivalent: Za društvo se i svećenik vjenčao.

Ženã drži trì kantùnè ot kùće, a mùš četrtèga. (MR)

Značenje: Glavnu brigu o obitelji vodi žena.

Standardnojezični ekvivalent: Žena drži tri ugla kuće, a muž četvrtoga.

Žiènska na plìèèè trì kantùnè drži i z glavuôn četrtèga još umì. (MB)

Značenje: Glavnu brigu o obitelji vodi žena.

Standardnojezični ekvivalent: Žena na plećima drži tri ugla i glavom umije još i četvrtoga.

3. FILOZOFSKO ZNAČENJSKO POLJE

Bijãta kòčka kã doèèka stãros. (MB)

Značenje: Blago onome tko doživi starost.

Standardnojezični ekvivalent: Blažena kvočka koja dočeka starost.

Blãgo onemũ kì umrè na pustèlje. (GR)

Značenje: Blago onomu tko umre prirodnom smrću.

Standardnojezični ekvivalent: Blago onome tko umre na krevetu.

Bòlje je vèrovat nègo puòc vìdet. (GR)

Značenje: Ne treba biti previše sumnjičav, nepovjerljiv.

Standardnojezični ekvivalent: Bolje je vjerovati nego ići vidjeti.

Bòlje rãbãc u rũkì nègo gòlop na grãni. (MR)

Značenje: Bolje je zadovoljiti se malim i sigurnim nego težiti većem i nesigurnom.

Standardnojezični ekvivalent: Bolje vrabac u ruci nego golub na grani.

Brìžan onì kì umrè obùjen. (GR)

Značenje: Jadan onaj koji ne umre prirodnom smrću.

Standardnojezični ekvivalent: Jadan onaj koji umre obuven.

Brīžan kī ĩma, a ne uživa. (MB)

Značenje: Jadan onaj koji ne može uživati u onome što ima.

Standardnojezični ekvivalent: Jadan koji ima, a ne uživa.

Brīžan onī kēmu je mačka pūt pretēkla. (MR)

Značenje: Jadan onaj koji nema sreće u životu.

Standardnojezični ekvivalent: Jadan onaj komu je mačka pretrčala preko puta.

Brīžan onī kī je bes ārta i bes pārta. (MR)

Značenje: Jadan onaj koji ne radi, a uz to nema ni sredstava za život.

Standardnojezični ekvivalent: Jadan onaj koji je bez zanata i bez udjela.

Cà pijān govōri, tō triēzan pensā. (GR)

Značenje: Neki ljudi iznose svoje mišljenje i osjećaje tek kada su pijani.

Standardnojezični ekvivalent: Što pijan govori, to trijezan misli.

Cà se muōra, nī tēško. (GR)

Značenje: Nema kolebanja oko onoga što se mora napraviti.

Standardnojezični ekvivalent: Što se mora, nije teško.

Cà ti naškōdi, te i razvādi. (GR)

Značenje: Uči se na greškama.

Standardnojezični ekvivalent: Što ti naškodi, to te i odvikne.

Cīgan se veselī kāt je grđo vrīme. (MR)

Značenje: Nakon svakoga zla dolazi neko dobro.

Standardnojezični ekvivalent: Ciganin se veseli kada je ružno vrijeme.

Čā je prevēć, nī ni s krūhon dobrō. (MB)

Značenje: Ni u čemu ne valja pretjerivati, čak ni u onome što je dobro.

Standardnojezični ekvivalent: Što je previše, nije dobro ni s kruhom.

Čā nuōć prenoći, vūk pojī. (MB)

Značenje: Ako se nešto ne napravi na vrijeme, poslije će biti kasno.

Standardnojezični ekvivalent: Što noć prenoći, vuk pojede.

Čā pasā z dobrīn, ne pasā zlīn. (MB)

Značenje: Ako je nešto završilo dobro, ne treba misliti na loše.

Standardnojezični ekvivalent: Što prođe po dobru, ne prođe po zlu.

Čā se drēk vēć mīša, vēć ōnja. (MR)

Značenje: Što se više govori o nekoj lošoj osobi ili pokušava s njom riješiti neki problem koji se s takvom osobom ne može riješiti, to se situacija još više pogoršava.

Standardnojezični ekvivalent: Što se izmet više miješa, to više smrdi.

Čà se mǎnje pojīdē, će se vēc vīdit. (MR)

Značenje: Što se manje potroši, više će ostati.

Standardnojezični ekvivalent: Što se manje pojede, to se više vidi.

Čà se mǎre storīt danās, ne pūščāt za jūtri. (MR)

Značenje: Nije dobro odgađati obveze koje se mogu izvršiti već danas.

Standardnojezični ekvivalent: Što se može napraviti danas, ne ostavljaj za sutra.

Čà vīdiš, ne vīdi, čà čūješ, ne čūj. (MB)

Značenje: Nemoj se ni u što miješati.

Standardnojezični ekvivalent: Što vidiš, ne vidi, što čuješ, ne čuj.

Čīs račūn, dūgo prēteli. (MR)

Značenje: Jasni materijalni odnosi osiguravaju trajno prijateljstvo.

Standardnojezični ekvivalent: Čist račun, dugo prijatelji.

Čūda grmi, a mǎlo pǎda. (MR)

Značenje: Puno riječi, a malo djela. Ova se poslovice najčešće odnosi na osobu koja se pretjerano samohvali, a velik dio toga nije istina.

Standardnojezični ekvivalent: Jako grmi, a malo pada.

Čūvaj se brekǎ kī ne lǎje. (MB)

Značenje: Čovjek koji ne govori mnogo, koji je samozatajan, ne znači da je bezopasan.

Standardnojezični ekvivalent: Čuvaj se psa koji ne laje.

Da čovik znā, ne bī nīkat fǎli. (MR)

Značenje: Nije moguće uvijek predvidjeti ni pretpostaviti što će se dogoditi, pa je nemoguće spriječiti neke loše stvari koje će se dogoditi.

Standardnojezični ekvivalent: Da čovjek zna, nikada ne bi pogriješio.

Da ĩmaš pǎmeti, bīš i brīge ĩmā. (MB)

Značenje: Glup čovjek nema nikakve brige jer ne razumije ništa.

Standardnojezični ekvivalent: Da imaš pameti, imao bi i brige.

Da kozǎ ĩma dūh rēp, bī bilǎ ofcǎ. (MR)

Značenje: Nema smisla govoriti što bi bilo kad bi bilo.

Standardnojezični ekvivalent: Da koza ima dugačak rep, bila bi ovca.

Da pǎlica čā pomǎre, tovār bī najpametnīji bī. (MR)

Značenje: Silom se ništa ne može postići.

Standardnojezični ekvivalent: Da štap što pomaže, magarac bi bio najpametniji.

Dâñ se poznã po jùtru. (GR)

Značenje: Početak pokazuje kakav će na kraju biti uspjeh, učinak.

Standardnojezični ekvivalent: Dan se po jutru poznaje.

Danãš meně, jùtre tebě. (GR)

Značenje: Dobre i loše stvari događaju se svakomu.

Standardnojezični ekvivalent: Danas meni, sutra tebi.

Danãš smò, jùtre nïsmo. (GR)

Značenje: Život je kratak i prolazan.

Standardnojezični ekvivalent: Danas jesmo, sutra nismo.

Dât i doněš je prevěć. (GR)

Značenje: Ne treba pretjerivati u darežljivosti.

Standardnojezični ekvivalent: Dati i donijeti je previše.

Dělaj čã čěš, ma něćeš dõkle čěš. (MB)

Značenje: Ničija samovolja nije trajna.

Standardnojezični ekvivalent: Radi što hoćeš, ali nećeš dokle hoćeš.

Do stuò liět ni ni kõsti ni miësa. (MB)

Značenje: Život je prolazan.

Standardnojezični ekvivalent: Do sto godina nema ni kosti ni mesa.

Dõbar glãš dũgo se čũje. (MR)

Značenje: O dobrome i vrijednome čovjeku rado se govori.

Standardnojezični ekvivalent: Dobar glas daleko se čuje.

Dobrã škũža valjã zlãta. (MR)

Značenje: Važno je pronaći uvjerljiv izgovor.

Standardnojezični ekvivalent: Dobar izgovor valja zlata.

Duõć će prasãc na korïto. (MB)

Značenje: Svatko će odgovarati za svoje postupke.

Standardnojezični ekvivalent: Doći će svinja na korito.

Dorovãnemu konjũ se ne glědaju zũbi. (MR)

Značenje: Dar se ne prosuđuje.

Standardnojezični ekvivalent: Poklonjenu konju se ne gledaju zubi.

Dũga oprta se lãhko prekïne. (GR)

Značenje: Ne treba raditi iznad svojih mogućnosti.

Standardnojezični ekvivalent: Dugačka se uprta lako podere.

Dũgo ot õći, dũgo ot srãca. (MR)

Značenje: Odvojenost slabi ljubav.

Standardnojezični ekvivalent: Daleko od očiju, daleko od srca.

Dùgo ot òka, dùgo ot bòka. (MB)

Značenje: Odvojenost slabi ljubav.

Standardnojezični ekvivalent: Daleko od oka, daleko od boka.

Dvâ pûti mèri, a trèti krojĭ. (MR)

Značenje: Treba dvaput provjeriti prije nego što se započne neki posao.

Standardnojezični ekvivalent: Dvaput mjeri, a treći kroji.

Dvĭ nòge ne mòru stât u jedân postôl. (MR)

Značenje: Ne može se u isto vrijeme podržavati dvije suprotne strane.

Standardnojezični ekvivalent: Dvije noge ne mogu stati u jednu cipelu.

Frûšva ne pàda dùgo ot stablâ. (MR)

Značenje: Potomci imaju osobine predaka.

Standardnojezični ekvivalent: Kruška ne pada daleko od stabla.

Frûšva pàde kât je zrelâ. (MR)

Značenje: Ono što se ima dogoditi, dogodit će se kad za to dođe vrijeme.

(Savjet: Treba biti strpljiv.)

Standardnojezični ekvivalent: Kruška padne kada je zrela.

Gonĭ tovàra na muòs, ma uòn će pot muòs. (MB)

Značenje: Tvrdoglav čovjek neće saslušati drugoga, nego će napraviti kako on hoće.

Standardnojezični ekvivalent: Tjeraj magarca na most, ali on će ići ispod mosta.

Gospodâr je lĭpo ĩme, ma teško brĭme. (MB)

Značenje: Rukovoditi čime, biti vlasnik čega ili brinuti se o kome ujedno podrazumijeva i odgovornost.

Standardnojezični ekvivalent: Gospodar je lijepo ime, ali teško breme.

Hvâli muòre, ma drži se krâja. (GR)

Značenje: 1. More krije velike i neslućene opasnosti, na kopnu je život sigurniji i nije ugrožen.; 2. Ne upuštaj se u opasne poslove, nego se drži po strani.

Standardnojezični ekvivalent: Hvali more, ali drži se kraja.

I pòp na mâši žbaljâ. (MB)

Značenje: Nitko nije nepogrešiv.

Standardnojezični ekvivalent: I svećenik na misi pogriješi.

I slĭpâ kòkoš nâjde zĭno. (MR)

Značenje: Ponekad se dogodi/ostvari i nešto za što mislimo da nije moguće.

Standardnojezični ekvivalent: I slijepa kokoš nađe zrno.

Āgla drūge obukīva, a onā golā bīva. (MB)

Značenje: Ova se poslovice odnosi na čovjeka koji pomaže drugima, a sebe zanemaruje.

Standardnojezični ekvivalent: Iгла druge oblači, a ona gola biva.

Āmaj već nēgo čā povīdaš, povīdaj mānje nēgo čā znāš, posūđī mānje nēgo čā īmaš. (MB)

Značenje: Nemoj govoriti sve što posjeduješ ni sve što znaš i nemoj posuđivati sve što imaš.

Standardnojezični ekvivalent: Imaj više nego što pričaš, pričaj manje nego što znaš, posudi manje nego što imaš.

Āstina vājīk splīva. (MR)

Značenje: Prije ili kasnije istina se uvijek sazna.

Standardnojezični ekvivalent: Istina uvijek ispliva.

Ābukā nēće pās dūgo ot stablā. (MR)

Značenje: Potomci imaju osobine predaka.

Standardnojezični ekvivalent: Jabuka neće pasti daleko od stabla.

Je bōlje mucāt nēgo lagāt. (GR)

Značenje: Bolje je šutjeti nego lagati.

Standardnojezični ekvivalent: Bolje je šutjeti nego lagati.

Jedān mižuōl mu je premālo, dvā prevēć. (MB)

Značenje: Pijancu je jedna čaša alkohola premalo, ali dvije su dovoljne da se opije.

Standardnojezični ekvivalent: Jedna mu je čaša premalo, a dvije previše.

Jōš se nī rodī kī bī sākemu zgodī. (GR)

Značenje: Svaki je čovjek različit, pa je nemoguće ugoditi svima.

Standardnojezični ekvivalent: Još se nije rodio onaj koji bi svakomu ugodio.

Kadī lāš jūžina, tāmō ne večēra. (MR)

Značenje: Na laži se ne nasjeda dugo.

Standardnojezični ekvivalent: Gdje laž ruča, tamo ne večera.

Kadī se tovāri tāču, zustāne dlāk. (MR)

Značenje: Iza svake radnje ostaju tragovi.

Standardnojezični ekvivalent: Gdje se magarci kotrljaju, ostane dlakā.

Kakō je dōšlo, takō je šlō. (MR)

Značenje: Što je lako stečeno, lako se i izgubi.

Standardnojezični ekvivalent: Kako je došlo, tako je otišlo.

Kakò mòre da nàn fàli čà nĩsmo ni imàli? (MB)

Značenje: Da bi se nešto izgubilo, mora se prethodno i imati.

Standardnojezični ekvivalent: Kako nam može nedostajati nešto što nismo ni imali?

Kakò se dèla, takò se ĩma. (MR)

Značenje: Dobro se dobrim vraća, a loše lošim.

Standardnojezični ekvivalent: Kako se radi, tako se ima.

Kakò se mǎši, takò se odmašĩva. (MR)

Značenje: Kakva pitanja, takvi odgovori.

Standardnojezični ekvivalent: Kako se služi misa, tako se odgovara tijekom bogoslužja¹.

Kakò se sĩje, takò se žǎnje. (GR)

Značenje: Plodovi rada, odnosno rezultati bit će onakvi kakav je bio i rad: dobro će se vratiti dobrim, a loše lošim.

Standardnojezični ekvivalent: Kako se sije, tako se žanje.

Kakuõf je otàc, takuõf je sĩn. (GR)

Značenje: Potomci imaju osobine predaka.

Standardnojezični ekvivalent: Kakav je otac, takav je sin.

Kǎlma odǎ brĩge ròni. (MR)

Značenje: Naizgled mirna i povučena osoba može zapravo biti nemoralna.

Standardnojezični ekvivalent: Smirena voda brjegove roni.

Kamènje se ne svĩja ni stǎro drĩvo se uvĩja. (MB)

Značenje: Čovjeka treba naučiti dobromu ponašanju i navikama dok je mlad.

Standardnojezični ekvivalent: Kamenje se ne savija niti se staro drvo uvija.

Kǎmo je šǎ telàc, nèka grê i špǎh. (MR)

Značenje: Ako se riješio neki velik problem, riješit će se i manji.

Standardnojezični ekvivalent: Kamo je otišlo tele, neka ide i uže.

Kǎsno je počèt debelĩt prasĩcu na Vĩliju Bõjžu. (MR)

Značenje: Svaki posao treba započeti raditi na vrijeme.

Standardnojezični ekvivalent: Kasno je početi debljati svinju na Badnjak.

¹ Odmašivati je glagol vezan uz bogoslužje, kada vjernici odgovaraju obrednim formulama (najčešće u molitvi vjernika, litanijama, molitvi zahvale koja slijedi nakon prikazanja, a u kojoj vjernici, nakon što svećenik kaže »Hvalu dajmo Gospodinu Bogu našem«, odgovaraju »Dostojno je i pravedno«).

Kàsno je zapuòlne puòć h màše. (GR)

Značenje: Neki se propusti ne mogu nadoknaditi.

Standardnojezični ekvivalent: Kasno je poslijepodne ići na misu.

Kàt cùda grmī, màlo je dažljà. (GR)

Značenje: Kada se o nečemu puno govori, u tome ima i dosta neistine, jer je svatko nešto nadodao.

Standardnojezični ekvivalent: Kada puno sijeva, malo je kiše.

Kàt gràt potučè, ne ràbi zvoník. (MB)

Značenje: Neki se propusti ne mogu nadoknaditi.

Standardnojezični ekvivalent: Kada tuča potuče (obično biljke), ne treba zvonik.

Kàt susèdu kùcu ùžgu, pàzi svojù. (MB)

Značenje: Nedaća kod blišnjega potiče nas na dodatni oprez.

Standardnojezični ekvivalent: Kada susjedu zapale kuću, pazi svoju.

Kàt za srìcon hòdiš, onà bižì, kàt za njuòn tečèš, onà letì. (MB)

Značenje: Sreća je nedostižna.

Standardnojezični ekvivalent: Kada hodaš za srećom, ona trči, kada za njom trčiš, ona leti.

Kèga nī, preš njegà se mòre. (MB)

Značenje: Nitko nije nezamjenjiv.

Standardnojezični ekvivalent: Koga nema, bez njega se može.

Kī čèka, i dočèka. (MR)

Značenje: Treba biti strpljiv.

Standardnojezični ekvivalent: Tko čeka, taj i dočeka.

Kī će rību jīs, mòra guzìcu močit. (MR)

Značenje: Onaj koji želi jesti, mora i raditi.

Standardnojezični ekvivalent: Tko će jesti ribu, mora močiti stražnjicu.

Kī će sīra jīs, mòra òfce čūvāt. (MR)

Značenje: Onaj koji želi jesti, mora i raditi.

Standardnojezični ekvivalent: Tko će jesti sira, mora čuvati ovce.

Kī ga u nòsu ìma, tà ga u rīti nīma. (MB)

Značenje: Osoba izbirljiva u jelu ostat će gladna.

Standardnojezični ekvivalent: Tko ga ima u nosu, taj ga nema u stražnjici.

Kî je čera ũmra, danšs mu je žâl. (MR)

Značenje: Ova se poslovice koristi kada nakon loših vremena dođu bolja, odnosno kada se situacija iznenada promijeni nabolje.

Standardnojezični ekvivalent: Tko je umro jučer, danas mu je žao.

Kî je ot šúspěta, je i ot difěta. (GR)

Značenje: Mana je biti sumnjičav.

Standardnojezični ekvivalent: Tko je sumnjičav, ima i mane, nedostatke.

Kî je po krřivin pũtu šâ, na prâvi stěšo ne rivâ. (MB)

Značenje: Tko živi lošim, poroćnim naćinom ųivota, teško se toga odre-kne.

Standardnojezićni ekvivalent: Tko je išao krivim putem, na pravi ionako ne stigne.

Kî je predõbar, tovarũ je podõban. (MB)

Značenje: Blesav je onaj koji je predobar jer ga tako svi iskorištavaju.

Standardnojezićni ekvivalent: Tko je predobar, nalik je magarcu.

Kî je u mâlincici, se napũni paliske. (MB)

Značenje: Tko se u nešto upušta, taj snosi i posljedice.

Standardnojezićni ekvivalent: Tko je u mlinu, taj se napuni sitnoga pra-ha od brašna koji otpada kad se melje ųito.

Kî ne děla mlât, mõra dělat stâr. (MR)

Značenje: Tko ne radi dok je mlad, morat će kad bude star. (Savjet: U mladosti se treba brinuti za starost.)

Standardnojezićni ekvivalent: Tko ne radi mlad, mora raditi star.

Kî ne děla, tã ne jî. (MR)

Značenje: Onaj koji ne radi, nema ni novaca za osnovne ųivotne potrebe.

Standardnojezićni ekvivalent: Tko ne radi, taj je jede.

Kî ne rišćâ, ne roųigâ. (MB)

Značenje: Tko ne riskira, ne profitira.

Standardnojezićni ekvivalent: Tko se ne izloųi riziku, taj ne profitira.

Kî ne sîje, ni ne ųãnje. (MR)

Značenje: Tko nije radio, ne moųe ni oćekivati plodove.

Standardnojezićni ekvivalent: Tko ne sije, i ne ųanje.

Kî nî zã se, nî ni za druģega. (GR)

Značenje: 1. Onaj koji se ne moųe brinuti o sebi, ne moųe ni o drugome;
2. Od nemarne se osobe ne moųe oćekivati pomoć.

Standardnojezićni ekvivalent: Tko nije za sebe, nije ni za drugoga.

Kî nîma va glāvè, ìma va nogāh. (GR)

Značenje: Onaj koji nije bio usredotočen na ono što je imao obaviti, mora se vratiti da obavi, jer mu ne preostaje drugo nego da se vrati i obavi.

Standardnojezični ekvivalent: Tko nema u glavi, ima u nogama.

Kî nîma vrāga, nēka si kŭpi kōzo. (GR)

Značenje: Koza je neobuzdana životinja, pa vlasnik ima problema s njom. Zato se kaže da onaj koji nema problema, neka si kupi kozu, pa će ih imati.

Standardnojezični ekvivalent: Tko nema vraga, neka si kupi kozu.

Kî pāda u jāmu, se i za māh lovī. (MR)

Značenje: Čovjek u velikoj nevolji traži bilo kakav spas.

Standardnojezični ekvivalent: Tko pada u jamu, taj se hvata i za mahovinu.

Kî pensā dŭgo žīvēt, se muōra rāno stāt. (GR)

Značenje: Tko planira dugo živjeti, mora rano početi raditi na tome.

Standardnojezični ekvivalent: Tko planira dugo živjeti, mora rano ustati.

Kî po lēte hladŭje, po zīmē gladŭje. (GR)

Značenje: Tko ljeti ne radi, taj će u zimi oskudijevati (obično se odnosi na poslove u poljoprivredi.)

Standardnojezični ekvivalent: Tko ljeti hladuje, zimi gladuje.

Kî pomālo grē, dālje dōjde. (MB)

Značenje: Tko radi oprezno, postiže više od drugih.

Standardnojezični ekvivalent: Tko ide polako, dođe dalje.

Kî posluša, ne zapovīda. (MR)

Značenje: Ne može se istovremeno biti sluga i gospodar.

Standardnojezični ekvivalent: Tko posluša, taj ne zapovijeda.

Kî rāno rāni, dvī srīce grābi. (MR)

Značenje: Raniti je dobra navika, jer tko počne rano raditi, može puno uraditi.

Standardnojezični ekvivalent: Tko rano rani, dvije sreće grabi.

Kî rashīčīva, plāče kāt nîma. (MR)

Značenje: Tko se razbacuje imovinom, brzo je izgubi, nakon čega slijedi žaljenje.

Standardnojezični ekvivalent: Tko se razbacuje (obično novcem), plače kada nema.

Kî se dīma ne nadīmi, tã se ognjã ne nagrīje. (MR)

Značenje: Tko ne radi, neće imati pozitivne učinke.

Standardnojezični ekvivalent: Tko se dima ne nadimi, taj se ognja ne nagrje.

Kî se hvâli, sâm se kvâri. (GR)

Značenje: Samohvala nije dobra osobina.

Standardnojezični ekvivalent: Tko se hvali, sam se kviri.

Kî se pûšti viězât, tegâ će na špâgû peljât. (MB)

Značenje: Tko dopušta da ga drugi iskorištavaju, njega će se uvijek iskorištavati.

Standardnojezični ekvivalent: Tko se pusti vezati, njega će voditi na užetu.

Kî se rodî tovâr, i umrè tovâr. (GR)

Značenje: Urođene osobine se ne mijenjaju.

Standardnojezični ekvivalent: Tko se rodi magarac, i umre magarac.

Kî se s krûhon opîjê, têško se trîzni. (MR)

Značenje: Ako bogata, a ujedno obijesna čovjeka zadesi da odjednom ima manje novca nego prije, on se teško miri s takvom situacijom jer je naviknut kupiti sve što poželi.

Standardnojezični ekvivalent: Tko se kruhom opije, teško se trijezni.

Kî se upecè, pûše i na mřzlo. (GR)

Značenje: Loše iskustvo potiče na oprez.

Standardnojezični ekvivalent: Tko se upeče, puše i na hladno.

Kî se z mûdrima drûži, se ne tûži. (MB)

Značenje: Onaj koji se druži s mudrima, ne žali se jer tako i sam postaje mudar te ga mudri mogu dobro savjetovati.

Standardnojezični ekvivalent: Tko se s mudrima druži, taj se ne žali.

Kî se zâdnji smijî, najslâje se smijî. (MR)

Značenje: Važan je ishod.

Standardnojezični ekvivalent: Tko se zadnji smije, najslade se smije.

Kî se zatâplja, se i za slâmu ćapîva. (MR)

Značenje: Čovjek u velikoj nevolji traži bilo kakav spas.

Standardnojezični ekvivalent: Tko se utapa, taj se hvata i za slamu.

Kî šûnjavega poslûša, šûnjaf je i sâm. (MB)

Značenje: Treba paziti čiji ćemo savjet poslušati.

Standardnojezični ekvivalent: Tko posluša blesavoga čovjeka, blesav je i sam.

Kî třga, mòre i zobât. (MR)

Značenje: Onaj koji želi jesti, mora i raditi.

Standardnojezični ekvivalent: Tko bere grožđe, može i zobati.

Kî tûjega tovâra jâše, nasriet blâta muôra da razjâše. (MB)

Značenje: 1. Posuđeno moramo vratiti vlasniku kad god on to zatraži, makar ako nam još treba; 2. Koga pomaže drugi, naći će se u neprilici kada mu onaj koji ga pomaže uskrati pomoć, pogotovo ako se to dogodi onda kada mu pomoć najviše treba.

Standardnojezični ekvivalent: Tko jaše tuđega magarca, nasred blata mora sići s njega.

Kî va mlâdosti špâra, va stârosti nâjde. (GR)

Značenje: Tko štedi u mladosti, ima u starosti.

Standardnojezični ekvivalent: Tko u mladosti štedi, u starosti nađe.

Kî znâ, îma vâjk dvî. (MB)

Značenje: Tko ima znanja, uvijek je u prednosti.

Standardnojezični ekvivalent: Tko zna, ima uvijek dvije.

Kiêga gât ujî, se i gušćarici bojî. (GR)

Značenje: Loše iskustvo potiče na oprez.

Standardnojezični ekvivalent: Koga zmija ugrize, boji se i gušterice.

Klîn se s klînon zbîja. (MR)

Značenje: Posljedica se otklanja sredstvima kakvima je nastala.

Standardnojezični ekvivalent: Klin se klinom izbija.

Kôrak stiêgnî kolîko ti je dûga nogâ. (GR)

Značenje: Ponašaj se u skladu sa svojim mogućnostima.

Standardnojezični ekvivalent: Korak stegni koliko ti je dugačka noga.

Krâj dèlo hvâli. (MR)

Značenje: Dovršen posao pokazuje svoju vrijednost.

Standardnojezični ekvivalent: Kraj djelo hvali.

Krâtku stomânju se ne môre posrât. (MR)

Značenje: Ova se poslovice upotrebljava kada se želi reći da je neka mogućnost isključena.

Standardnojezični ekvivalent: Na kratku se košulju ne može izvršiti velika nužda.

Krâva nî nîkat prekînula vrât na ležiêć. (MB)

Značenje: Tko ne radi, taj se neće ni ozlijediti.

Standardnojezični ekvivalent: Krava nije nikada slomila vrat ležeći.

Krâvu išćî u svojên selû. (MB)

Značenje: Ako želiš kupiti kravu, kupi je od nekoga iz svoga sela, jer tada znaš od koga kupuješ i kakva je ta krava.

Standardnojezični ekvivalent: Kravu traži u svojem selu.

Krijāncija sviēt uživa. (MB)

Značenje: Pristojnost je plemenita, cijenjena odlika.

Standardnojezični ekvivalent: Pristojnost svijet uživa.

Kū pensāš dūgo duōć, triēba pomālo puōć. (MB)

Značenje: Treba raditi polako i sigurno, a ne brzati i raditi zbrda-zdola.

Standardnojezični ekvivalent: Ako planiraš daleko doći, treba polako poći.

Kū se u nōci razvedrī, drūgi dān dažljī. (MB)

Značenje: Sreća je nestalna: ponekad je čovjek sretan, a ponekad žalostan.

Standardnojezični ekvivalent: Ako se u noći razvedri, sljedeći dan kiši.

Lāhko je bīt prāvi kāt je š čīn. (MR)

Značenje: Darežljiv može biti samo onaj koji posjeduje materijalna dobra.

Standardnojezični ekvivalent: Lako je biti darežljiv kad se puno ima.

Lāš ĩma krātke nōgi. (GR)

Značenje: Laž se brzo otkrije.

Standardnojezični ekvivalent: Laž ima kratke noge.

Līpā besēda otpīre sāke vrāta. (MB)

Značenje: Susretljivošću i ljubaznošću može se puno postići.

Standardnojezični ekvivalent: Lijepa riječ otvara svaka vrata.

Māčāk je prōda brājde za kūpīt rību. (MB)

Značenje: Za ono što se jako želi, pronaći će se novac (cijena nije važna).

Standardnojezični ekvivalent: Mačak je prodao vinograd da bi kupio ribu.

Martīn u Zāgrop, Martīn Zāgreba. (MR)

Značenje: Ova se poslovice odnosi na osobu koja se vratila neobavljena posla.

Standardnojezični ekvivalent: Martin u Zagreb, Martin iz Zagreba.

Martīnske nōci pojīdū olēn mōći. (MR)

Značenje: Pijan je čovjek nemoćan raditi.

Standardnojezični ekvivalent: Martinjske noći pojedu volovima moći.

Māt ožēni starīju hčēr, a starīja ožēni mlāju. (MB)

Značenje: Dobro se vijesti brzo šire.

Standardnojezični ekvivalent: Majka uda stariju kćer, a starija uda mlađu.

Mladico se uvija dõkle je mlãdã. (GR)

Značenje: Čovjeka treba naučiti dobromu ponašanju i navikama dok je mlad.

Standardnojezični ekvivalent: Mladica se savija dokle je mlada.

Mũnjenemu se ùgne i õs trñja. (MR)

Značenje: S ludim čovjekom ne vrijedi raspravljati.

Standardnojezični ekvivalent: Ludomu se sklone i zaprežna kola s trnjem.

Na ljũtu rãnu ljũtã trãvã. (MR)

Značenje: Ono što predstavlja veliku nevolju, treba otkloniti svim sredstvima.

Standardnojezični ekvivalent: Na veliku ranu ljuta trava.

Ne češĩ se kadĩ te ne sřbi. (MR)

Značenje: Ne miješaj se u stvari koje te se ne tiču.

Standardnojezični ekvivalent: Ne češkaj se gdje te ne svrbi.

Ne grebĩ se kadĩ te ne sřbi. (MR)

Značenje: Ne miješaj se u stvari koje te se ne tiču.

Standardnojezični ekvivalent: Ne grebi se gdje te ne svrbi.

Ne išćĩ dlãku u jãju. (MR)

Značenje: Nemoj biti sitničav.

Standardnojezični ekvivalent: Ne traži dlaku u jaju.

Ne mõre guzica najedanpũt bĩt na dvã pĩra. (MR)

Značenje: Ne može se istodobno biti na dva mjesta.

Standardnojezični ekvivalent: Stražnjica ne može najedanput biti na dvije svadbe.

Ne mõre se z glavuõn kros zĩt. (GR)

Značenje: Ne može se učiniti nešto što nije moguće.

Standardnojezični ekvivalent: Ne može se glavom kroz zid.

Ne rãbi glẽdat za barẽto smõkaf. (GR)

Značenje: Ne treba biti sitničav.

Standardnojezični ekvivalent: Ne treba se obazirati na kapu smokava.

Ne rãbi sebẽ rãdi da te mũnjen pensãt vãdi. (MB)

Značenje: Nemoj dopustiti da ti lud čovjek nameće svoje mišljenje.

Standardnojezični ekvivalent: Ne treba sebe radi da te lud uči misliti.

Ne trĩbe se hvãlĩt dõkle su špãgĩ jõš u mõru. (MR)

Značenje: Ne valja se hvaliti dok se ne ostvari ono što smo željeli.

Standardnojezični ekvivalent: Ne treba se hvaliti dok su konopci još u moru.

Ne trībe pljūkat na tūstu jūhu. (MR)

Značenje: Ne treba prigovarati bez razloga.

Standardnojezični ekvivalent: Ne treba pljuvati na masnu juhu.

Ne valjā na čēp špārat, a na kalkūn točit. (MR)

Značenje: Ne valja štedjeti na sitnicama, a pritom rasipavati na velikim stvarima.

Standardnojezični ekvivalent: Ne valja štedjeti čep, a točiti na vranj².

Ne znā dēsna nogā čā dēla līva. (MR)

Značenje: Ova se poslovice odnosi na onoga koji nije dosljedan u radu, koji je neusklađen i neorganiziran.

Standardnojezični ekvivalent: Desna noga ne zna što radi lijeva.

Ne znā līva nogā čā dēla dēsna. (MR)

Značenje: Ova se poslovice odnosi na onoga koji nije dosljedan u radu, koji je neusklađen i neorganiziran.

Standardnojezični ekvivalent: Lijeva noga ne zna što radi desna.

Nemuōj pīlīt grāno na kuōj sediš. (GR)

Značenje: Nemoj govoriti ružno o onome o kome ovisiš.

Standardnojezični ekvivalent: Nemoj piliti granu na kojoj sjediš.

Nemuōj tēč pred mānon, nemuōj hodīt za mānon, būdi u kōrak s mānon. (MB)

Značenje: Nitko nije ni bolji ni lošiji od drugoga, svi smo jednaki.

Standardnojezični ekvivalent: Nemoj trčati ispred mene, nemoj hodati za mnom, budi u koraku sa mnom.

Nesrīca nīkat ne dōjde sāmā. (MB)

Značenje: Čovjeka obično zadesi više nedaća istovremeno.

Standardnojezični ekvivalent: Nesreća nikada ne dođe sama.

Ni dīma pres ognjā. (GR)

Značenje: Svakoju posljedici prethodi uzrok.

Standardnojezični ekvivalent: Nema dima bez ognja.

Nī dobrō vājka mērit sējenin mētron. (MR)

Značenje: Nije dobro uvijek primjenjivati jednaka mjerila.

Standardnojezični ekvivalent: Nije dobro uvijek mjeriti istim metrom.

² Vranj je vrsta velikog čepa, najčešće za bačvu.

Ni dūbā pres grāni, ni covēka pres māni. (GR)

Značenje: Nijedan čovjek nije savršen.

Standardnojezični ekvivalent: Nema hrasta bez grane, nema čovjeka bez mane.

Nī sāko zlò za zlò. (GR)

Značenje: I u nečemu lošem može biti i nečega dobrog.

Standardnojezični ekvivalent: Nije svako zlo za zlo.

Nī sē u šòldi. (MR)

Značenje: Ne treba cijeniti samo materijalna dobra.

Standardnojezični ekvivalent: Nije sve u novcu.

Ni va rāju nī dobrò bit̃ sām. (GR)

Značenje: Nigdje nije dobro biti sam, čak ni na lijepome mjestu.

Standardnojezični ekvivalent: Ni u raju nije dobro biti sam.

Nī zlāto sē čā se lašćī. (GR)

Značenje: 1. Izgled osobe može prevariti, tj. osoba za koju mislimo da je dobra, može biti nečasna; 2. Predmet koji lijepo izgleda i za kojega mislimo da je od zlata, može biti posve bezvrijedan.

Standardnojezični ekvivalent: Nije zlato sve što se sjaji.

Nī zlāto sē čā se žūti. (MR)

Značenje: 1. Izgled osobe može prevariti, tj. osoba za koju mislimo da je dobra može biti nečasna; 2. Predmet koji lijepo izgleda i za kojega mislimo da je od zlata može biti posve bezvrijedan.

Standardnojezični ekvivalent: Nije zlato sve što se žuti.

Nīčesa na svītu ne trība strāh bit̃, sāmō čovīk sām sebě trība kāpit. (MB)

Značenje: Najvažnije je da čovjek sam sebe razumije.

Standardnojezični ekvivalent: Ničega se na svijetu ne treba bojati, samo čovjek treba razumijeti samoga sebe.

Nijēdan se nī navājen rodī. (GR)

Značenje: Znanje ne dolazi samo od sebe, nego se stječe.

Standardnojezični ekvivalent: Nitko se nije rodio naučen.

Nīko dobrò muōraš zājno storīt, āš već jūtri bi moglò kāsno bit̃. (MB)

Značenje: Ako možeš učiniti neko dobro djelo već danas, učini ga, jer već sutra bi moglo biti kasno.

Standardnojezični ekvivalent: Neko dobro moraš odmah napraviti, jer već sutra bi moglo biti kasno.

Nuôva mětla bòlje metě. (MB)

Značenje: Prvi dojam o nekoj osobi može prevariti: za lošu osobu ponekad mislimo da je dobra i poštena sve dok je bolje ne upoznamo.

Standardnojezični ekvivalent: Nova metla bolje mete.

Nôvo sîto se visòko zavîsi. (MR)

Značenje: Saka se novina istiće.

Standardnojezični ekvivalent: Novo se sito visoko zavjesi.

Ot vrājžega jāja se ne mòre zléc bójži petešāk. (MR)

Značenje: Od loših predaka ne očekuju se dobri potomci.

Standardnojezični ekvivalent: Od vražjega jaja ne može se izleći pupavac.

Ogānj je prāvi hlāpāc, a slāp gospodār. (MB)

Značenje: Vatru treba imati pod nadzorom jer bi se mogla razbuktati te tako prouzrokovati požar.

Standardnojezični ekvivalent: Oganj je pravi sluga, a loš gospodar.

Onegā kī mučī, glāvā ne bolī. (MB)

Značenje: Onaj koji šuti, ne opterećuje se time je li rekao što pogrešno ili previše.

Standardnojezični ekvivalent: Onaj tko šuti, njega glava ne boli.

Ot obećanja do dānja je čūda. (MR)

Značenje: Obećanju se ne treba prerano radovati.

Standardnojezični ekvivalent: Od obećanja do danja je puno.

Ot prāzne puške dvā ĩmajū strāh. (MR)

Značenje: Prazne se puške boje obojica: jedan zato što se zna da je prazna, a drugi zato što zna da je prazna, pa ako njegov protivnik ide u kontranapad, nema se čime braniti.

Standardnojezični ekvivalent: Prazne se puške dvojica boje.

Ot stāre kòke je dobrā jūhā. (MR)

Značenje: Mnoge su osobe korisne i u podmaklim godinama.

Standardnojezični ekvivalent: Od stare je kokoši dobra juha.

Ōtrof se drží u māloj bōci. (MB)

Značenje: Ono što je malo, ne znači i da je bezopasno, bezazleno. Najčešće se odnosi na osobe sitne tjelesne građe. Ponekad takva osoba može biti jača od onih krupnijih.

Standardnojezični ekvivalent: Otrof se drži u maloj boci.

Pàlica ìma dvâ kràja. (GR)

Značenje: Svatko bi mogao dobiti batine.

Standardnojezični ekvivalent: Palica ima dva kraja.

Pàmetan spensâ čâ govõri, a šunjač čâ pensâ. (MB)

Značenje: Pametan čovjek prvo promisli što će reći, a tek onda govori, a blesav govori sve što misli.

Standardnojezični ekvivalent: Pametan promisli što će reći, a blesav govori što misli.

Pàmetna glāvâ zajlk obuzdāva. (MB)

Značenje: Pametan čovjek razmisli prije nego što kaže.

Standardnojezični ekvivalent: Pametna glava obuzdava jezik.

Pàmetnega ne rābi kārāt, a šunjavega ni korišti. (MB)

Značenje: Pametnoga čovjeka ne treba kудiti, a glupoga nema koristi.

Standardnojezični ekvivalent: Pametnoga ne treba kудiti, a blesavoga nema koristi.

Pītāt će stāros kadē je bilā mlādos. (GR)

Značenje: Tko ne radi dok je mlad, morat će kad bude star. (Savjet: U mladosti se treba brinuti za starost.)

Standardnojezični ekvivalent: Pitat će mladost gdje je bila starost.

Po jūtru se dān poznā. (MB)

Značenje: Početak pokazuje kako će se događaj dalje odvijati.

Standardnojezični ekvivalent: Po jutru se dan poznaje.

Pòkle dažljā je kāsno otpriēt lumbrēlo. (GR)

Značenje: Neki se propusti ne mogu nadoknaditi.

Standardnojezični ekvivalent: Poslije kiše je kasno otvoriti kišobran.

Pòkle grāda je kāsno zvonīt. (GR)

Značenje: Neki se propusti ne mogu nadoknaditi.

Standardnojezični ekvivalent: Poslije tuče je kasno zvoniti.

Pòkle smīhā dōjde plāč. (MB)

Značenje: Sreća je nestalna.

Standardnojezični ekvivalent: Poslije smijeha dođe plač.

Pražna vrīča ne stojī po zgōron. (MR)

Značenje: Gladan čovjek ne može raditi.

Standardnojezični ekvivalent: Prazna vreća ne stoji uspravno.

Pres mūke ni nāuke. (MR)

Značenje: Za imati znanja, treba se truditi.

Standardnojezični ekvivalent: Bez muke nema nauke.

Prīde dēlo na vīdelo. (MR)

Značenje: Svačija dobra i loša djela se prije ili poslije saznaju.

Standardnojezični ekvivalent: Djelo dođe na vidjelo.

Prve brekē se čā hīti. (MR)

Značenje: Prvi, a neuspješni pokušaj može se opravdati.

Standardnojezični ekvivalent: Prvi se psi bacaju.

Prvo u glāvī spečī pāk zajīkon rečī. (MB)

Značenje: Promisli prije nego nešto kažeš.

Standardnojezični ekvivalent: Najprije u glavi ispeci pa jezikom kaži.

Rōba ne dēla covēka. (GR)

Značenje: Vrijednost čovjeka ne čini izgled, nego postupci i osobine.

Standardnojezični ekvivalent: Odjeća ne čini čovjeka.

S prāznon vričōn se ne grē u mālīnicu. (MR)

Značenje: Bez truda i rada ne možemo očekivati pozitivne rezultate.

Standardnojezični ekvivalent: S praznom vrećom se ne ide u mlin.

Sačigōvo je ničigovo. (MR)

Značenje: Propada ono što nema jasno imenovanog vlasnika.

Standardnojezični ekvivalent: Svačije je ničije.

Sāka dūšā rāj željī. (MR)

Značenje: Svatko želi biti sretan.

Standardnojezični ekvivalent: Svaka duša želi raj.

Sāka škuōla se plāća. (GR)

Značenje: Čovjek uči na greškama.

Standardnojezični ekvivalent: Svaka se škola plaća.

Sāka škūža ĩma svōga mūža. (MR)

Značenje: Za svaki se postupak nađe opravdanje.

Standardnojezični ekvivalent: Svaki izgovor ima svoga muža.

Sākemu je njigōvo brīme najtēže. (MR)

Značenje: Svakomu su svoji problemi najveći.

Standardnojezični ekvivalent: Svakomu je njegovo breme najteže.

Sāki Cīgan svojēga konjā hvāli. (GR)

Značenje: Svatko hvali ono što je njegovo.

Standardnojezični ekvivalent: Svaki Ciganin hvali svojega konja.

Săki je gospodăr pot svojôn barëton. (MR)

Značenje: Svatko odlučuje o svojim postupcima.

Standardnojezični ekvivalent: Svatko je gospodar pod svojom kapom.

Săki je mŭnjen na svuôj môt. (GR)

Značenje: Svaki čovjek ima svoje mane.

Standardnojezični ekvivalent: Svatko je lud na svoj način.

Săki nōsi svojë brëme. (GR)

Značenje: Svatko ima svoje probleme.

Standardnojezični ekvivalent: Svatko nosi svoje breme.

Săki se čëše kadŭ ga srbŭ. (MR)

Značenje: Svatko nastoji riješiti svoj problem.

Standardnojezični ekvivalent: Svako se češka gdje ga svrbi.

Săki tŭc zliëzë svuôga tŭca, zatô sovă nŭkat ne zliëzë kosŭca. (GR)

Značenje: Potomci imaju osobine predaka.

Standardnojezični ekvivalent: Svaka ptica izleže svoju pticu, zato sova nikada se izleže kosa.

Săko čŭdo za trŭ dnŭ. (MR)

Značenje: Novine se brzo zaboravljaju.

Standardnojezični ekvivalent: Svako čudo traje tri dana.

Svăko prăse kôpa mŭkvu ză se. (MB)

Značenje: Svatko se brine za sebe.

Standardnojezični ekvivalent: Svako prase kopa mrkvu za sebe.

Săko vrŭme nōsi svojë brŭme. (MR)

Značenje: Svako životno razdoblje nosi određene poteškoće.

Standardnojezični ekvivalent: Svako vrijeme nosi svoje breme.

Săko zăč ŭma svojë zatô. (MR)

Značenje: Sve ima svoj uzrok.

Standardnojezični ekvivalent: Svako zašto ima svoje zato.

Săko zlô za nŭko dobrô. (MR)

Značenje: U svakoj nevolji ima i nečega dobrog.

Standardnojezični ekvivalent: Svako zlo za neko dobro.

Săkoj besŭdi ne miëšŭ kolăč. (MB)

Značenje: Ne izvrći smisao svakoj riječi.

Standardnojezični ekvivalent: Ne mijesi kolač svakoj riječi.

Sě će se dogodīt va svojě vriěme. (GR)

Značenje: Sve će se dogoditi u svoje vrijeme.

Standardnojezični ekvivalent: Sve će se dogoditi u svoje vrijeme.

Sě ĩma svojũ prěciju. (MR)

Značenje: Svako postignuće podrazumijeva i odricanja.

Standardnojezični ekvivalent: Sve ima svoju cijenu.

Sě je dobrò čã dobrò fini. (MR)

Značenje: Najvažniji je ishod.

Standardnojezični ekvivalent: Sve je dobro što dobro završi.

Se recě da vriěme i vodã jednosmjěрно tecějo. (GR)

Značenje: Vrijeme i voda neprekidno idu i ne vraćaju se.

Standardnojezični ekvivalent: Kaže se da vrijeme i voda jednosmjerno teku.

Sĩ smò mí krvãvi spot kòži. (GR)

Značenje: Svi smo mi ljudi jednaki.

Standardnojezični ekvivalent: Svi smo mi crveni ispod kože.

Sĩt lãcnemu ne věruje. (GR)

Značenje: Teško je razumjeti nešto što nismo iskusili.

Standardnojezični ekvivalent: Sit gladnome ne vjeruje.

Slãbo sãmo dõjde, ne rãbi ga zvãt. (MR)

Značenje: Zlo ne treba prizivati, ono samo dođe.

Standardnojezični ekvivalent: Zlo sãmo dođe, ne treba ga zvati.

Slĩpemu vĩt ne pãči. (MB)

Značenje: Čovjeku ne smeta ono čega nema.

Standardnojezični ekvivalent: Slijepome vid ne smeta.

Sovã ni nĩkat zliěgla kosĩća. (GR)

Značenje: Potomci imaju osobine predaka.

Standardnojezični ekvivalent: Sova nije nikada izlegla kosa.

Srĩća je kãko cviěće: pasã, a ne tornã. (MB)

Značenje: Sreća je prolazna.

Standardnojezični ekvivalent: Sreća je kao cvijeće: prođe, a ne vraća se.

Srĩća je u nãš žĩvõt kros vrãta pasãla, ma smò zãbĩli da su õtprta zustãla.
(MB)

Značenje: Sreća je prolazna.

Standardnojezični ekvivalent: Sreća je u naš život prošla kroz vrata, ali smo zaboravili da su ostala otvorena.

Stjrega konjā se ne mōre navādit peljāt. (GR)

Značenje: Staroga je čovjeka teško što naučiti (najčešće se odnosi na fizičke poslove.).

Standardnojezični ekvivalent: Staroga se konja ne može naučiti voziti.

Stāros u glāvū, pāmet z glaviē. (MB)

Značenje: U poodmaklim godinama čovjek slabije pamti i rasuđuje.

Standardnojezični ekvivalent: Starost u glavu, pamet iz glave.

Storēnemu dēlu je sāki mēštar. (MR)

Značenje: Tuđi obavljani posao lako je ocjenjivati i kritizirati.

Standardnojezični ekvivalent: Dovršenomu je poslu svatko majstor.

Svē čā māčka kotī, tō miše lovī. (MB)

Značenje: Svatko ima gene svojih predaka.

Standardnojezični ekvivalent: Sve što mačka koti, to miševe lovi.

Š čin se šunjaf dīči, tegā se rāzuman srāmi. (MB)

Značenje: Nerazborit čovjek nema sposobnost shvaćanja stvarnosti.

Standardnojezični ekvivalent: Čime se blesav diči, toga se razuman srami.

Šunjaf je onī kēmu pljūču priko brādē. (MR)

Značenje: Glup je onaj koji pusti da ga drugi izruguju.

Standardnojezični ekvivalent: Blesav je onaj komu pljuju preko brade.

Tēško je šōlde dobīt, jōš tēže čūvāt. (MR)

Značenje: Valja razborito raspolagati teško stečenom imovinom.

Standardnojezični ekvivalent: Novac je teško dobiti, još teže čuvati.

Tō već i rāpci kantāju. (MR)

Značenje: To svi znaju.

Standardnojezični ekvivalent: To već i vrapci pjevaju.

Tovāra se ne mōre zvāt na pīr da frajā. (MB)

Značenje: Tko radi, se ne zabavlja.

Standardnojezični ekvivalent: Magarca se ne može zvati na svadbu da se zabavlja.

Trība špārat bēle bēče za črne dāne. (MB)

Značenje: Treba u mladosti štedjeti za starost.

Standardnojezični ekvivalent: Treba štedjeti bijeli novac za crne dane.

Trībe prespāt. (MB)

Značenje: Treba razmisliti prije donošenja odluke. Ne valja brzati.

Standardnojezični ekvivalent: Treba prespavati.

Triêba imêt ðci i na guziçe. (GR)

Značenje: Treba biti jako oprezan.

Standardnojezični ekvivalent: Treba imati oči i na stražnjici.

Triêba najprvo pomês pret svojuôn kuçon. (GR)

Značenje: Najprije treba riješiti svoje probleme, a onda tuđe.

Standardnojezični ekvivalent: Treba najprije pomesti ispred svoje kuće.

Triêba prvo skocit pãk ondã rêc »hõp«. (GR)

Značenje: Ne valja se hvaliti dok se ne ostvari ono što smo željeli.

Standardnojezični ekvivalent: Treba najprije skočiti pa onda reći »hop«.

Tùja màt ìma svojê, ne znã za tũge tvoje. (MB)

Značenje: Svakomu su svoji problemi najveći.

Standardnojezični ekvivalent: Tuđa majka ima svoje brige, ne zna za tvoje.

Umiljãt jãnjac dvì mãtere cikã. (MR)

Značenje: Umiljatošću se stječe naklonost.

Standardnojezični ekvivalent: Umiljato janje siše dvije majke.

Već valjã jedãn dãn rãdosti nêgo miljãr dãn žalosti. (GR)

Značenje: Treba se veseliti.

Standardnojezični ekvivalent: Već vrijedi jedan dan radosti tisuću dana žalosti.

Već valjã mîr nêgo vèli pîr. (MR)

Značenje: Mir je najdragocjeniji.

Standardnojezični ekvivalent: Više vrijedi mir nego velika svadba.

Već valjã prãtika nêgo gramãtika. (MR)

Značenje: Iskustvo ili praksa je važnije od teorije.

Standardnojezični ekvivalent: Više vrijedi praksa nego gramatika.

Vêle bõli i vêle medežije pîtaju. (MB)

Značenje: Ono što predstavlja veliku nevolju treba otkloniti jakim sredstvima.

Standardnojezični ekvivalent: Velike boli traže jake lijekove.

Vidila je žaba kadì se konjì potkivaju, pãk je dîgla nõgu. (MB)

Značenje: Besmisleno je oponašati druge.

Standardnojezični ekvivalent: Vidjela je žaba gdje se potkivaju konji, pa je digla nogu.

Vrãh ne spî. (MR)

Značenje: Zlo se može dogoditi u svakome trenutku.

Standardnojezični ekvivalent: Vrag ne spava.

Vrića z vrićon, bisāga z bisāgon. (MB)

Značenje: Svaka se stvar mora držati na svome mjestu.

Standardnojezični ekvivalent: Vreća s vrećom, bisaga s bisagom.

Vrīme liči rāne. (MR)

Značenje: Kako vrijeme prolazi, tako čovjek potiskuje loša sjećanja.

Standardnojezični ekvivalent: Vrijeme liječi rane.

Vrīme nīkega ne čēka. (MR)

Značenje: Obveze treba izvršavati na vrijeme.

Standardnojezični ekvivalent: Vrijeme nikoga ne čeka.

Vūk brzo tečē, lesīca ga pretečē. (MB)

Značenje: Onaj koji je lukav, pobijedit će onoga brzega, jer lukav čovjek je u prednosti pred drugima.

Standardnojezični ekvivalent: Vuk brzo trči, ali lisica ga prestigne.

Vūk dlāko gambijā, ma vīcijo nīkat. (GR)

Značenje: Čovjek jako teško mijenja lošu narav, ali i navike.

Standardnojezični ekvivalent: Vuk dlaku mijenja, ali naviku nikada.

Za znāt je trībe provāt. (MR)

Značenje: Iskustvo je nezamjenjivo.

Standardnojezični ekvivalent: Treba probati kako bi se znalo (kako je).

Zāklela se zemljā rāju da se sē tājne znāju. (MB)

Značenje: Svaka se tajna otkrije.

Standardnojezični ekvivalent: Zaklela se zemlja raju da se sve tajne znaju.

Zapoštāj: Nijēdan te ne mōre činīt da parāš kakō sām ne valjāš kŭ ti sām takō ne pensāš. (MB)

Značenje: Treba imati samopoštovanja.

Standardnojezični ekvivalent: Zapamti: Nitko te ne može tjerati da misliš kako ne vrijediš ako ti sam tako ne misliš.

Zdrāvlje je najvēće bogāstvo. (MR)

Značenje: Zdravlje je najvažnije.

Standardnojezični ekvivalent: Zdravlje je najveće bogatstvo.

Znānje čā se ne duperīva, se smanjīva. (MB)

Značenje: Naučeno se zaboravlja ako se ne primjenjuje ili ako se ne ponavlja.

Standardnojezični ekvivalent: Znanje koje se ne upotrebljava, smanjuje se.

Zrno po zrno pa pugāča. (MR)

Značenje: Upornim se radom postiže veliki uspjeh.

Standardnojezični ekvivalent: Zrno po zrno pa pogača.

Zuôbi so kljūci da zajik mucī. (GR)

Značenje: Šutnja je jamstvo da se ne kaže što pogrešno.

Standardnojezični ekvivalent: Zubi su ključevi da jezik šuti (za šutnju).

Želēzo se kuje dōkle je tēplo. (MR)

Značenje: 1. Čovjeka treba naučiti dobromu ponašanju i navikama dok je mlad; 2. Treba djelovati odmah, prije nego što se okolnosti ne promijene.

Standardnojezični ekvivalent: Željezo se kuje dok je toplo.

Žīvega ne sūdit, mrtvēga ne būdit. (MR)

Značenje: Živoga čovjeka ne sudi, a o pokojnome govori sve najbolje.

Standardnojezični ekvivalent: Živoga ne suditi, mrtvoga ne buditi.

Žūti žutūju, a rūmeni putūju. (MR)

Značenje: Boležljivi žive i dalje boluju, a zdravi umiru.

Standardnojezični ekvivalent: Žuti žute, a rumeni putuju.

4. KALENDARSKO ZNAČENJSKO POLJE

Bōlje da te zmīja ujīdē nēgo sūnce u mārču spečē. (MB)

Značenje: Pretjerana izloženost suncu u ožujku veoma je štetna za ljudsko zdravlje.

Standardnojezični ekvivalent: Bolje da te zmija ugrize, nego da te u ožujku sunce sprži.

Kāt duōjde Sviēti Ivān, nōsi kōsu vān. (MB)

Značenje: Ova se poslovice koristi kada počinje vrijeme košnje.

Standardnojezični ekvivalent: Kada dođe Sveti Ivan, nosi kosu van.

Marčēna prašīna donesē krūha i vīnā. (MB)

Značenje: Suša u ožujku donosi plodove u poljoprivredi, jer to znači da zemlja nije puna vode te da će biljke uroditi, odnosno da će biti dobra ljetina.

Standardnojezični ekvivalent: Suša u ožujku donosi kruha i vina.

Svē čā sīčan zvūčē, to mārāč potūčē. (MB)

Značenje: Prerano nikle biljke izložene su opasnosti u ožujku jer bi tada uvenule ako padne mraz.

Standardnojezični ekvivalent: Sve što siječanj izvuče (iz zemlje), to ožujak uništi.

Svičti Valentín, u sákin tñnu pñr. (MB)

Značenje: Ova se poslovice odnosi na vrijeme parenja ptica.

Standardnojezični ekvivalent: Sveti Valentin, u svakome trnu svadba.

5. MORALNO ZNAČENJSKO POLJE

Bògu Buòjže, a càru càrsko. (GR)

Značenje: Svakomu ono što mu pripada.

Standardnojezični ekvivalent: Bogu Božje, a caru carsko.

Bòlje imàt práznu vrěcu něgo vràga u njuòj. (MB)

Značenje: Bolje je ne imati ništa nego imati nešto što je nepravedno stečeno, otuđeno, jer takvo što donosi zlo.

Standardnojezični ekvivalent: Bolje imati praznu vreću, nego vraga u njoj.

Čà se dobrò storí prahcù i muòžu, to se vājka tornâ. (GR)

Značenje: Muž je supruzi zahvalan na dobroti, a svinja je, također, zahvalan gospodarici koja je hrani, pa će joj u vrijeme kolinja uzvratiti mesom.

Standardnojezični ekvivalent: Što se dobro napravi svinji i mužu, to se uvijek vrati.

Čà po vràgu duòjde, po vràgu i pòje. (MB)

Značenje: S nepošteno stečenom imovinom nema sreće.

Standardnojezični ekvivalent: Što po zlu dođe, po zlu i pođe.

Čovìk se š čovìkon srěti, a gorà z gòron nìkat. (MB)

Značenje: Ljudi se međusobno trebaju poštivati.

Standardnojezični ekvivalent: Čovjek se s čovjekom susreće, a gora s gorom nikada.

Čúvaj se onegà kí z vràgon cùki sàdi. (MB)

Značenje: Čuvaj se onoga tko se bavi sumnjivim, nečasnim poslom.

Standardnojezični ekvivalent: Čuvaj se onoga tko sadi tikve s vragom.

Dàš mu prš, a òn zàme cèlu rùkù. (MB)

Značenje: Ova se poslovice odnosi na osobu koja zloupotrebljava tuđu dobrotu.

Standardnojezični ekvivalent: Daš mu prst, a on uzme cijelu ruku.

I tàmò je brěki kí bì žúr lokàli. (MR)

Značenje: Treba biti osjetljiv i na potrebe drugih.

Standardnojezični ekvivalent: I tamo ima pasa koji bi laptali surutku.

Kaď je posuǰila, mōra bīt i vrňila. (MR)

Značenje: Posuđenu stvar treba vratiti.

Standardnojezični ekvivalent: Gdje je posudba, mora biti i povrat.

Kakōvo posuǰilo takōvo vrňilo. (MR)

Značenje: Ono što se posudi, mora se vratiti onakvo kakvo je bilo, a ne oštećeno, razbijeno, prljavo i sl.

Standardnojezični ekvivalent: Kakva posudba takav povrat.

Kāt māt i dīca jedān na drūgega zābe, ondā zdrāf mōzak i pāmet ne rābe. (MB)

Značenje: Najgore je zanemariti svoje najbliže.

Standardnojezični ekvivalent: Kada majka i djeca jedan na drugoga zaborave, onda zdrav mozak i pamet ne trebaju.

Kī jedanpūt lāže, drūgi pūt mu se ne vērjuje. (GR)

Značenje: Lagati je mana, pa se takvomu čovjeku ne vjeruje ni onda kada govori istinu.

Standardnojezični ekvivalent: Tko jedanput laže, drugi put mu se ne vjeruje.

Kī ima brāta, lāhko se razdičli. (GR)

Značenje: Pohlepan čovjek ne želi ništa dijeliti s braćom, već smatra da njemu sve pripada.

Standardnojezični ekvivalent: Tko ima brata, lako se razdvoji.

Kī je p̌rvi u mālincī, p̌rvi mēlje. (MR)

Značenje: Onaj koji je prvi stigao, ima prednost pred onima koji su došli kasnije. (Savjet: Redosljed treba poštivati.)

Standardnojezični ekvivalent: Tko je prvi u mlinu, prvi melje.

Kī lāže, tā i krāde. (MR)

Značenje: Jedan porok potiče druge.

Standardnojezični ekvivalent: Tko laže, taj i krade.

Kī pot drūgen jāmo kōpa, sām se zakōpa. (GR)

Značenje: Tko drugomu priprema propast, taj će sam propasti.

Standardnojezični ekvivalent: Tko pod drugim jamu kopa, sam se zakopa.

Kī p̌rvi h divōjki, njigōva divōjka. (MR)

Značenje: Redosljed treba poštivati.

Standardnojezični ekvivalent: Tko prvi k djevojci, njegova djevojka.

Kî ukrade jaje, ta će i kôkoš. (MB)

Značenje: Sklonost krađi nema granica.

Standardnojezični ekvivalent: Tko ukrade jaje, taj će i kokoš.

Kî visoko leti, nisko pada. (GR)

Značenje: Tko je pohlepan i teži pretjeranoj veličini i uspjehu, razočarat ćeš se.

Standardnojezični ekvivalent: Tko visoko leti, nisko pada.

Kî vrāga išće, vrāga i nājde. (MR)

Značenje: Tko izaziva nesreću, nesreća će ga i snaći.

Standardnojezični ekvivalent: Tko vraga traži, vraga i nađe.

Kî z vrāgon čerišnje zōblje, zustānu mu riēpl. (MB)

Značenje: Tko surađuje s nepoštenom osobom, bit će prevaren.

Standardnojezični ekvivalent: Tko s vragom zoblje, ostanu mu peteljke.

Kî zlō dēla, zlō ga čēka. (MR)

Značenje: Zlo se zlim vraća.

Standardnojezični ekvivalent: Tko radi zlo, zlo ga čeka.

Kiēga srbī, nēka se čēše. (GR)

Značenje: Tko je što učinio, neka za to i odgovara.

Standardnojezični ekvivalent: Koga svrbi, neka se češka.

Kū ne mōreš storit dobrō, nemoūj ni slābo. (GR)

Značenje: Nemoj drugome raditi zlo.

Standardnojezični ekvivalent: Ako ne možeš napraviti dobro, nemoj ni loše.

Kū pojīš tūju kokošicu, svojū viēžī za nožicu. (MB)

Značenje: Uslugu treba uzvratiti.

Standardnojezični ekvivalent: Ako pojedesh tuđu kokoš, svoju veži za nožicu.

Lāhko je bit poštiēn va prāzne kūće. (GR)

Značenje: Pošten je onaj čovjek koji može odoljeti iskušenju. / Prilika stvara kradljivca.

Standardnojezični ekvivalent: Lako je biti pošten u praznoj kući.

Ne rābi imēt pōsla z oniēn kī bī ukrā Bōga s križā. (GR)

Značenje: Nije dobro družiti se s osobom koja ne preže ni pred čime.

Standardnojezični ekvivalent: Ne treba se družiti s onim tko bi ukrao Boga s križa.

Ne rãbi imët pòsla z onièn kî bì ukrã kljũcŭ ot sviètega Pètra. (GR)

Značenje: Nije dobro družiti se s osobom koja ne preže ni pred čime.

Standardnojezični ekvivalent: Ne treba se družiti s onim tko bi ukrao ključeve svetoga Petra.

Ne rãbi imët pòsla z onièn kî bì ukrã krũno ot Mãjke Buõjzi. (GR)

Značenje: Nije dobro družiti se s osobom koja ne preže ni pred čime.

Standardnojezični ekvivalent: Ne treba se družiti s onim tko bi ukrao krunu Djevice Marije.

Ne storŭ drũgemu čã ne željŭš da drũgi storŭ tãbi. (MR)

Značenje: Nemoj napraviti drugomu što ne bi htio da drugi napravi tebi.

Čini svakomu što bi htio da drugi čini tebi.

Standardnojezični ekvivalent: Nemoj napraviti drugomu što ne bi htio da drugi napravi tebi.

Ne valjã imët puli sebè onèga kî ne bì dã Bõgu grõtu da vrãgu razbije glãvu. (MR)

Značenje: Ne valja se družiti s onim tko je sebičan.

Standardnojezični ekvivalent: Ne valja imati pokraj sebe onoga tko ne bi Bogu dao kamen da vragu razbije glavu.

Nŭ poštèno dèlat raçũn bes oštãrã. (MR)

Značenje: Nije pošteno donositi odluke bez onoga koga se tiče ili koji zapravo odlučuje.

Standardnojezični ekvivalent: Nije pošteno raditi račun bez krčmara.

Odã sè opère, sãmo ne mòre obrãs. (MR)

Značenje: Nečasni postupci se pamte.

Standardnojezični ekvivalent: Voda sve opere, samo obraz ne može.

Onò cã je prãvo, je i Bõgu drãgo. (GR)

Značenje: Pravdu svi vole.

Standardnojezični ekvivalent: Ono što je pravedno, i Bogu je drago.

Rũga se cũra kotlũ da je çrn. (MB)

Značenje: Smiješno je rugati se sebi jednakom.

Standardnojezični ekvivalent: Tava se ruga kotlu zato što je crn.

Sãki drèk dõjde na cidŭlo. (MR)

Značenje: Za svaki loš postupak moramo odgovarati.

Standardnojezični ekvivalent: Svaki izmet dođe na cjedilo.

Sãki grè u malinũcu svojõn vrŭcon. (MR)

Značenje: Svatko treba raspolagati svojom imovinom, a ne tuđom.

Standardnojezični ekvivalent: Svatko ide u mlin sa svojom vrećom.

Săki rŭh prŭde dŏma. (GR)

Značenje: Svako se ruganje vraća.

Standardnojezični ekvivalent: Svako ruganje dođe kući.

Sě čă se već ĩma, već bŭ se tŭlo imět. (MR)

Značenje: Pohlepa nema granica.

Standardnojezični ekvivalent: Sve što se više ima, više bi se htjelo imati.

Siromăh je văjka vrăgu na pŭtu. (MR)

Značenje: Siromašni ljudi smetaju bezobzirnima.

Standardnojezični ekvivalent: Siromah je uvijek vragu na putu.

Sljeparija je kŭća pres fundamiěnta. (GR)

Značenje: Iz nepoštenoga rada proizlaze loši rezultati.

Standardnojezični ekvivalent: Sljeparija je kuća bez temelja.

Svoje drži, a ljućko puštŭ. (MR)

Značenje: Treba živjeti pošteno.

Standardnojezični ekvivalent: Svoje drži, a tuđe pusti.

Takŏve ljuĊe je bŏlje zgubŭt nĕgo nać. (MR)

Značenje: Treba se kloniti loših ljudi.

Standardnojezični ekvivalent: Takve je ljude bolje izgubiti nego naći.

U kŭći obŭšenega se ne spomŭnje špăh. (MB)

Značenje: Ne smije se spominjati ono za što znamo da bi drugoga pogodilo.

Standardnojezični ekvivalent: U kući obješenoga ne spominje se uže.

Văjka ĩma i onŭh kŭ pŭtaju pĕtljara bisăge. (MR)

Značenje: Ima i onih koji traže materijalna dobra i od prosjaka, odnosno od siromašnijih ljudi od sebe.

Standardnojezični ekvivalent: Uvijek ima i onih koji od prosjaka traže bisage.

Źivi i puštŭ drugęga da Źivi. (MR)

Značenje: Źivi svoj život i pusti druge na miru.

Standardnojezični ekvivalent: Źivi i pusti drugoga da Źivi.

6. POLITOLOŠKO ZNAČENJSKO POLJE

I nat biškupon je biškup. (MB)

Značenje: Svatko ima svoje nadležne.

Standardnojezični ekvivalent: I nad biskupom je biskup.

Kādija te tūži, kādija ti sūdi. (MB)

Značenje: Nemoć pred onima koji imaju silu i právo u rukama.

Standardnojezični ekvivalent: Kadija te tuži, kadija ti sudi.

Kî ima lâkat i škäre, mëri sëbi po mëri. (MB)

Značenje: Tko ima vlast, radi kako njemu odgovara.

Standardnojezični ekvivalent: Tko ima lakat i škare, mjeri sebi po mjeri.

Kî ima šântula, ima i kolâč. (MB)

Značenje: Tko ima uza se utjecajnu osobu, od toga ima i koristi.

Standardnojezični ekvivalent: Tko ima krsnog kuma, ima i kolač.

Kî je bliže ognjâ, bôlje se grîje. (MB)

Značenje: Tko ima uza se utjecajnu osobu, bolje prolazi od onih koji nemaju.

Standardnojezični ekvivalent: Tko je bliže ognju, bolje se grije.

Rîba počnë smrdît ot glāvë. (MB)

Značenje: Nevolje počinju od onih koji zapovijedaju, vladaju.

Standardnojezični ekvivalent: Riba počne smrdjeti od glave.

Rūkâ rûku përe, a obrâs obedvî. (MB)

Značenje: Oni koji imaju zajedničke interese i ovise jedni o drugima, uzajamno se pomažu i prikrivaju jedan drugoga.

Standardnojezični ekvivalent: Ruka ruku pere, a obraz obje.

Vrâh vrâgu ôci ne vâdi. (GR)

Značenje: Ljudi koji imaju zajedničke interese, neće raditi jedan protiv drugoga.

Standardnojezični ekvivalent: Vrag vragu ne vadi ôci.

Vrâna vrâni ôci ne vâdi. (MR)

Značenje: Ljudi koji imaju zajedničke interese, neće raditi jedan protiv drugoga.

Standardnojezični ekvivalent: Vrana vrani ne vadi ôci.

7. PROFESIJSKO ZNAČENJSKO POLJE

Kî z mëdon dëla, pŕsti liže. (GR)

Značenje: Od unosnoga posla ima se koristi.

Standardnojezični ekvivalent: Tko radi s medom, taj liže prste.

Mëšta dëlo hvâli. (MR)

Značenje: Obavljen posao govori o vještinama majstora.

Standardnojezični ekvivalent: Majstora djelo hvali.

Nī za Číća bārka. (GR)

Značenje: Ne treba se prihvaćati posla u kojemu nismo stručni ili koji nismo sposobni obavljati.

Standardnojezični ekvivalent: Nije za Číća barka.

Nī za Číća muôre. (GR)

Značenje: Ne treba se prihvaćati posla u kojemu nismo stručni ili koji nismo sposobni obavljati.

Standardnojezični ekvivalent: Nije za Číća³ more.

Nī za gùske sēno. (MR)

Značenje: Ne treba se prihvaćati posla u kojemu nismo stručni ili koji nismo sposobni obavljati.

Standardnojezični ekvivalent: Nije za guske sijeno.

Sāki tovār je nič kù ne mòre svojù bāštu nosīt. (MR)

Značenje: Nije dobar radnik onaj koji se ne može nositi s problemima koje mu donosi njegov posao.

Standardnojezični ekvivalent: Svaki je magarac ništa ako ne može nositi svoj samar.

Veštīt je lāhko ušīt kù ga znāš sām skrojīt. (MB)

Značenje: Lako je obaviti onaj posao u kojemu smo stručni.

Standardnojezični ekvivalent: Odijelo je lako sašiti ako ga znaš sam skrojiti.

8. PSIHOLOŠKO ZNAČENJSKO POLJE

I z gr̃de bāčve mòre dobrò vīnò tēć. (MB)

Značenje: Vrijednost čovjeka ne čini izgled, nego postupci, osobine.

Standardnojezični ekvivalent: I iz ružne bačve može teći dobro vino.

Kolīko ljūdi, tolīko ćūdi. (MB)

Značenje: Svaki je čovjek različit od drugih.

Standardnojezični ekvivalent: Koliko ljudi, toliko ćudi.

Ni pr̃sti nīsu jēnaki. (MR)

Značenje: Ljudi su različiti.

Standardnojezični ekvivalent: Ni prsti nisu jednaki.

Olā se vēže za vrāt, a čovīka za besīdu. (MR)

Značenje: Treba izvršiti ono što se obeća.

³ Čić je stanovnik Čićarije

Standardnojezični ekvivalent: Vola se veže za vrat, a čovjeka za riječ.

Rđba ne dĕla čovĭka. (MB)

Značenje: Vrijednost čovjeka ne čini izgled, nego postupci, osobine.

Standardnojezični ekvivalent: Čovjeka ne čini odjeća.

Sāka glāvā ĩma svojō pāmet. (GR)

Značenje: Svatko razmišlja na svoj način.

Standardnojezični ekvivalent: Svaka glava ima svoju pamet.

Strāh ĩma vĕle đci. (MR)

Značenje: Strah čini stvari još strašnjijima.

Standardnojezični ekvivalent: Strah ima velike oči.

Strāh je vrāgu brāt. (MR)

Značenje: Strah nije bezazlena stvar.

Standardnojezični ekvivalent: Strah je vragu brat.

Vĕć znāju pōp i đĕkla nĕgo sām pōp. (MR)

Značenje: Više ljudi, više saznanja.

Standardnojezični ekvivalent: Više znaju svećenik i služavka nego svećenik sam.

9. VJERSKO ZNAČENJSKO POLJE

Buōh je najpřvo sebĕ stđri brādo. (GR)

Značenje: Treba najprije brinuti za sebe.

Standardnojezični ekvivalent: Bog je najprije sebi stvorio bradu.

Cā griĕ va ũsta nĭ griĕh, ma jĭe onđ cā griĕ ś njĭh. (GR)

Značenje: Čovjek čini grijeh riječima: kada laže, psuje, osuđuje, govori ružno o drugima i sl.

Standardnojezični ekvivalent: Što ide u usta nije grijeh, ali je ono što izlazi iz njih (riječi).

Hvāla Bđgu i Bogĭću đđkle je krŭha u košĭću. (MB)

Značenje: Dobro je dok čovjek ima osnovno za život.

Standardnojezični ekvivalent: Hvala Bogu i Bogiću dok je kruha u košarici.

I Bōh sĕdmi đān poĉivā. (MR)

Značenje: Svakomu je potreban odmor.

Standardnojezični ekvivalent: I Bog sedmi dan odmara.

Kêga nî ðlja kriš bušnùt, ga ũsta bolê. (MR)

Značenje: Čovjek nađe izliku za ono što ne želi učiniti.

Standardnojezični ekvivalent: Koga nije volja poljubiti križ, toga usta bole.

Kî grê proti ðlje u crkvu, tã neêce Bôga molît. (MR)

Značenje: Od prisile nema koristi.

Standardnojezični ekvivalent: Tko ide protiv volje u crkvu, taj neêce moliti Boga.

Kî se čũva, i Buôh ga čũva. (MB)

Značenje: Treba se čuvati.

Standardnojezični ekvivalent: Tko se čuva, i Bog ga čuva.

Kù si sãm ne pomôreš, ni Buôh ti neêce pomôć. (GR)

Značenje: Treba se truditi, pa će nam i Bog pomoći.

Standardnojezični ekvivalent: Ako si sam ne pomogneš, ni Bog ti neêce pomoći.

Ne trîba vãdit popã Očenãš. (MR)

Značenje: Ne treba učiti drugoga ono u čemu je stručan.

Standardnojezični ekvivalent: Ne treba učiti svećenika molitvu Očenaš.

Ni oltariãa pres križiãa. (GR)

Značenje: Bez truda nema uspjeha.

Standardnojezični ekvivalent: Nema oltariãa bez križiãa.

Pomorî si, i Bôh će ti pomôć. (MR)

Značenje: Bog pomaže onima koji se trude.

Standardnojezični ekvivalent: Pomogni si, pa će ti i Bog pomoći.

Sãki grê u mãlinicu s svojôn vrîçon. (MR)

Značenje: Svatko će odgovarati za svoje postupke na posljednjemu sudu.

Standardnojezični ekvivalent: Svatko ide u mlin sa svojom vrećom.

Sãki nôsi svuôj kriš. (GR)

Značenje: Svatko ima svoje probleme.

Standardnojezični ekvivalent: Svatko nosi svoj križ.

Sãki zã se Bôga môli. (GR)

Značenje: Svatko se mora pobrinuti za sebe.

Standardnojezični ekvivalent: Svatko za sebe Boga moli.

Sîla Bôga ne môli. (GR)

Značenje: U velikoj opasnosti sva su sredstva dopuštena.

Standardnojezični ekvivalent: Sila Boga ne moli.

3. ZAKLJUČAK

Rad donosi četiristotinjak istarskih narodnih poslovice (točnije 382) pisanih čakavskim idiomom mjesta u kojemu su prikupljene. Vidljivo je da se iz njih iščitavaju životne mudrosti nastale iskustvom pojedinca. Najviše je prikupljeno onih koje pripadaju filozofskom značenjskom polju, što je i očekivano jer to polje govori o čovjeku, sudbini, mudrosti, ludosti i sličnim temama. Najmanje je onih koje se odnose na kalendarsko značenjsko polje, što je također očekivano jer se to polje odnosi samo na godišnja doba i vrijeme, a takvih je poslovice malo. U vjerskom značenjskom polju sadržane su misli pobožnoga istarskog čovjeka koji vjeruje u posljednji sud, zahvaljuje Bogu, utjehu traži kod Njega i vjeruje da se uz Njegovu pomoć sve može. U njima je sadržana i spoznaja da smo svi grešni te da svatko od nas nosi svoje životne križeve. Što se tematike tiče, vidljivo je da govore o mnogim temama, kao što su život bogatih i siromašnih ljudi, čovjekova narav odnosno njegove karakterne osobine (sumnjičavost, preuveličavanje, ogovaranja, neorganiziranost, podvale, izbirljivost, ali i humanost, osjetljivost na potrebe drugih, poštenje), odnosi unutar društva, posljedice vremenskih nepogoda i mnoge druge. Sačuvane su i one koje govore o bračnim odnosima, odnosima unutar obitelji, ali i o ljubavi prema rodnome kraju. U mnogima je prisutna rima i ironija, u u većini stilsko izražajno sredstvo metafora, što je i karakteristično za poslovice. S obzirom na to da je izvor poslovice neiscrpan, ovaj članak može poslužiti za nadopunu budućim istraživanjima.

LITERATURA

Kekez, Josip: *Poslovice, zagonetke i govornički oblici*, Stoljeća hrvatske književnosti, Matica hrvatska Zagreb, Zagreb, 1996.

Klarić, Alvišana: *Govor Gračišća*, Matica hrvatska Pazin, Pazin, 2012.

Lukežić, Iva: *Čakavski ikavsko-ekavski dijalekt*, Izdavački centar Rijeka, Rijeka, 1990.

Runko, Radoslav: *Rječnik govora zaseoka Mrkoči u Istri*, Naklada Kvarner, Rijeka, 2014.

Žiža, Stjepan: »Poslovice i uzrečice iz Istre i sa Kvarnerskih otoka«, *Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena*, Rad JAZU, knj. 33, Zagreb, 1949., str. 143–163, preuzeto s <http://dizbi.hazu.hr/?object=dl&id=13194>, posjećeno 5. listopada 2016.

PROVERBS OF GRAČIŠĆE

Summary

This paper presents four hundred folk proverbs of the Istrian area of Gračišće. The meaning of each proverb is interpreted, and in order to avoid misunderstanding, each proverb is accentuated and accompanied by its standard language equivalent. In the process of classification we have opted for the concept of classification according to the semantic (meaning-based) field, defined by Josip Kekez in his book *Poslovice, zagonetke i govornički oblici / Proverbs, Riddles and Rhetorical Forms* (1996) because it seemed the most adequate for this analysis. Proverbs were recorded in three locations of the Gračišće municipality; the village of Milotski Brijeg, the village of Mrkoči and the very town of Gračišće. Our informants were elderly persons who remembered these proverbs from their ancestors. Some of the elderly wrote down these proverbs a while ago, and they agreed to share these during our field research. Although they were also familiar with other proverbs, which they had heard or read about, this paper is based only on selected proverbs used in their hometown.

Key words: *Istrian folk proverbs; Istra; Gračišće; Gračaština; Chakavian dialects*

PROVERBI DELLA GRAČAŠTINA

Riassunto

Nell'articolo si presentano circa quattrocento proverbi popolari istriani dalla parlata della Gračaština. Si spiega il significato di ciascun proverbio, e per evitare equivoci si riporta per ognuno l'equivalente in croato standard e l'accentazione. Nella classificazione abbiamo adottato il criterio della suddivisione secondo il campo semantico, e la classificazione è ripresa da Josip Kekez dal libro *Poslovice, zagonetke i govornički oblici* dell'anno 1996, poiché ci sembra la migliore. I proverbi sono stati raccolti in tre località del comune di Gračišće: nel paese di Milotski Brijeg, nel casale di Mrkoči e nella stessa Gračišće. I nostri informatori sono state persone anziane che ricordano i proverbi tramandati dai loro antenati, e che ne hanno trascritti alcuni che ci hanno dato in visione nel corso della ricerca. Sebbene siano loro noti anche molti altri proverbi, che hanno sentito o letto, questo articolo si basa soltanto su quelli in uso nel loro paese natale.

Parole chiave: *proverbi popolari istriani; Istria; Gračišće; Gračaština; dialetto ciacavo*

Podatci o autorici:

Alvijana Klarić, magistra hrvatskoga jezika i književnosti
Srednja škola Buzet
Antuna Cerovca Tončića 7
52420 Buzet